

Ziemojošo ūdensputnu uzskaites sauszemē
saskaņā ar 2018. gada 10. janvāra līgumu **7.7/4/2018-P**, kas noslēgts starp Dabas
aizsardzības pārvaldi un Latvijas Ornitoloģijas biedrību

Atskaite

Atskaiti sagatavoja:
Msc. biol. Antra Stīpniece

Latvijas Ornitoloģijas biedrība

**Rīga
2018**

Ziemojošo ūdensputnu uzskaitē 2018.

2018. gada janvārī apsekota visa kājāmgājējam pieejamā jūras piekraste un iegūtas ziņas par 349 vietām iekšzemē. Pavisam ziņoti 88423 ūdensputni no 43 sugām. No tiem 34699 ziņoti jūras piekrastē, bet 53724 putni novēroti iekšzemē.

Laika apstākļi.

Saskaņā ar LVĢMC datiem, 2018. gada 1. dekādē gaisa vidējā temperatūra pārsniedza normu valsts rietumdaļā par 3,5 grādiem, bet valsts austrumdaļā par 6 grādiem. Sniega sega ar biezumu 1-2 cm šajos datumos bija reģistrēta tikai 4 meteostacijās (Siguldā, Sīļos, Zīlānos un Alūksnē). Arī ūdens līmenis daudzās upēs janvārī, īpaši Daugavā un Aiviekstē, bijis augstāks par normu.

Janvāra otrajā dekādē notika gaisa temperatūras pazemināšanās un tieši centrālajos datumos daudzas ūdenstilpes aizsala, bija vērojama putnu pārvietošanās.

Metodes.

1. Datu ieguve

2018. gadā ziemojošo ūdensputnu uzskaites centrālie datumi bija 13./14. janvāris. Šie datumi tika reklamēti LOB jaunumos, žurnālā Putni dabā (Stīpniece 2017), TV raidījumā Vides vēstis un portālā www.dabasdati.lv. Tika izveidoti ievadlogi, lai pieteiktos uzskaitē (https://dabasdati.lv/ziemojosieputni_pieteikšanas/) un speciāli ziemojošo ūdensputnu iekšzemes datu ziņošanai (<https://dabasdati.lv/ziemojosieputni/>). Caur www.dabasdati.lv speciālo ievadlogu, parasto ievadlogu vai telefona lietotni tika saņemti 93% iekšzemes ziņojumu. Jūras piekrastē uzskaites tika veiktas, apkopojot datus Microsoft Exel failā. Viens novērotājs izmantoja www.dabasdati.lv telefonlietotni.

2. Uzskaites laiks

Laikā no 11. līdz 14. janvārim tika apsekota visa kājāmgājējam pieejamā jūras piekraste. Par iekšzemes vietām (n=349) izmantoti 10.-21. janvārī ziņotie novērojumi. No tām 84 iekšzemes vietās netika novērots neviens ūdensputns. Divas no tām ziņotas kā pārplūdušas, 28 pilnīgi aizsalušas, 25 daļēji aizsalušas.

3. Salīdzinājums ar iepriekšējiem gadiem.

Regulārāk sastopamām sugām bija iespējams iegūt skaita indeksus un skaita izmaiņu novērtējumu visam uzskaites periodam un pēdējiem 5 gadiem. Kājām datu kvalitātes dēļ (37. attēls) indeksi rēķināti 10 un 5 gadu periodiem. Indeksi aprēķināti programmā TRIM (van Strien, et al 2004.), izmantojot datu sagatavošanas programmu BirdSTATs. TRIM aprēķinātās skaita izmaiņu tendences, atkarībā no tā, par cik % gadā konstatētas izmaiņas, sākot par atskaites gadu, vērtētas:

- **Straujš pieaugums** – statistiski būtisks pieaugums vairāk kā 5% gadā (5% nozīmētu skaita dubultošanos 15 gados).
- **Mērens pieaugums** - statistiski būtisks pieaugums, bet ne vairāk kā 5% gadā.
- **Stabilas** – nav statistiski droša pieauguma vai krituma, un visticamāk izmaiņas ir mazāk kā 5% gadā.

- **Neskaidras** -nav statistiski droša pieauguma vai krituma, bet ikgadējās svārstības lielākas kā 5% gadā. Kritērijs: 1.00 atrodas ticamības intervālā, bet tā apakšējā robeža ir zem 0.95, bet augšējā - virs 1.05.
- **Mērens kritums** – būtisks sarukums, bet ne vairāk kā 5% gadā. Kritērijs: $0.95 < \text{ticamības intervāla augšējā robeža} < 1.00$.
- **Straujš kritums** – skaita sarukums būtiski vairāk kā 5% gadā (5% nozīmētu sarukumu uz pusi 15 gadu laikā). Kritērijs: ticamības intervāla augšējā robeža < 0.95 .

Indeksu attēlošanai izmantota programmas R pakete rtrim. Izplatības kartes veidotas programmā R ar komandu `png()` `plot`.

Rezultāti

Pavisam ziņoti 88423 ūdensputni no 43 sugām. No tiem 34699 ziņoti jūras piekrastē, bet 53724 putni novēroti iekšzemē. (1., 2. tabulas).

1.tabula. 2018.gada janvārī iekšzemes ziemošanas vietās saskaitītie putni

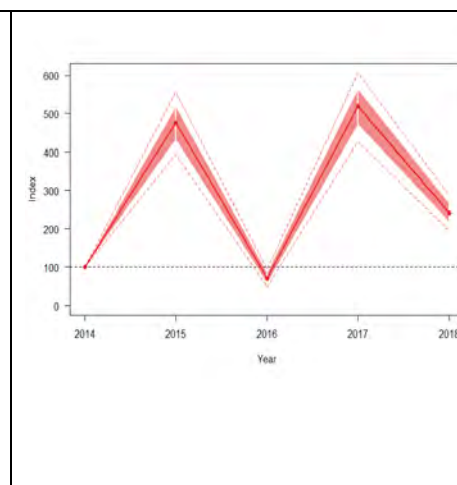
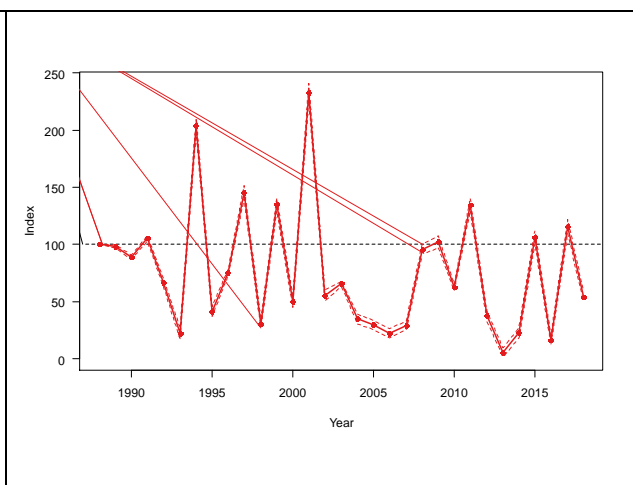
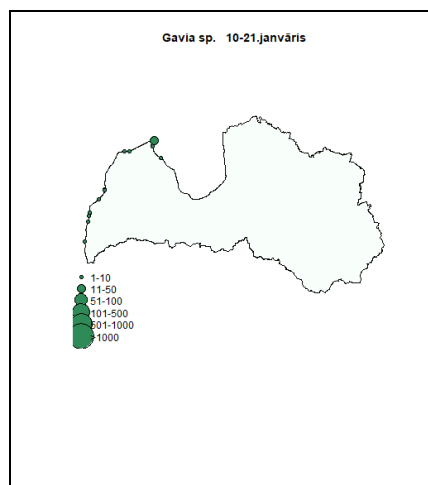
Suga	DP Pape	DL Liepājas ezers	DL Skrundas zivju dīķi	DL Sātiņu dīķi	DP Engures ezers	NP Ķemeru nacionāla is parks	DP Doles sala	Citur iekšzemē	Pavisam
Mazais dūkuris <i>Tachybaptus ruficollis</i>		4						3	7
Cekuldūkuris <i>Podiceps cristatus</i>					4			3	7
Jūraskrauklis <i>Phalacrocorax carbo</i>							22	1217	1239
Lielais baltais gārnis <i>Egretta alba</i>							5	2	7
Zivju gārnis <i>Ardea cinerea</i>		18		1	1	2	5	76	103
Baltais stārķis <i>Ciconia ciconia</i>								1	1
Paugurknābja gulbis <i>Cygnus olor</i>	36	778	19	8	422	650	10	859	2782
Ziemeļu gulbis <i>Cygnus cygnus</i>	4		25	30	31	2	22	1185	1299
Baltpieres zoss <i>Anser albifrons</i>								7	7
Meža zoss <i>Anser anser</i>								16	16
Nenoteiktas zosis <i>Anser/Branta sp.</i>		31			34			2025	2090
Kanādas zoss <i>Branta canadensis</i>		9							9
Baltvaigu zoss <i>Branta leucopsis</i>								1	1
Baltvēderis <i>Anas penelope</i>								2	2
Pelēkā pīle <i>Anas strepera</i>								1	1
Krīklis <i>Anas crecca</i>	1							34	35
Meža pīle <i>Anas platyrhynchos</i>	321	2429			9	148	997	25585	29489
Garkaklis <i>Anas acuta</i>								1	1
Brūnkaklis <i>Aythya ferina</i>						7		3	10

Suga	DP Pape	DL Liepājas ezers	DL Skrundas zivju dīķi	DL Sātiņu dīķi	DP Engures ezers	NP Ķemeru nacionāla is parks	DP Doles sala	Citur iekšzemē	Pavisam
Cekulpīle <i>Aythya fuligula</i>	2	729				60		715	1506
Kākaulis <i>Clangula hyemalis</i>								191	191
Melnā pīle <i>Melanitta nigra</i>								2	2
Tumšā pīle <i>Melanitta fusca</i>	1								1
Gaigala <i>Bucephala clangula</i>	59	144				70	105	678	1056
Mazā gaura <i>Mergellus albellus</i>		64						15	79
Garknābja gaura <i>Mergus serrator</i>								1	1
Lielā gaura <i>Mergus merganser</i>		289					868	519	1676
Dumbrcālis <i>Rallus aquaticus</i>		1						2	3
Ūdensvistiņa <i>Gallinula chloropus</i>		2						4	6
Laucis <i>Fulica atra</i>						340		120	460
Ķīvīte <i>Vanellus vanellus</i>	31							10	41
Vistilbe <i>Lymnocyptes minimus</i>								1	1
Mērkaziņa <i>Gallinago gallinago</i>								1	1
Sloka <i>Scolopax rusticola</i>								3	3
Lielais ķīris <i>Larus ridibundus</i>		18						74	92
Kajaks <i>Larus canus</i>		87					29	761	877
Sudrabkaija <i>Larus argentatus</i>		32			2	1	375	8338	8748
Lielā polārkaija <i>Larus hyperboreus</i>								1	1
Melnspārnu kaija <i>Larus marinus</i>		19					10	32	61
Nenoteiktas kaijas <i>Larus sp.</i>		700						1112	1812
Pavisam	455	5354	44	39	503	1280	2448	43601	53724

2.tabula. 2018. gada janvārī piekrastē saskaitītie putni

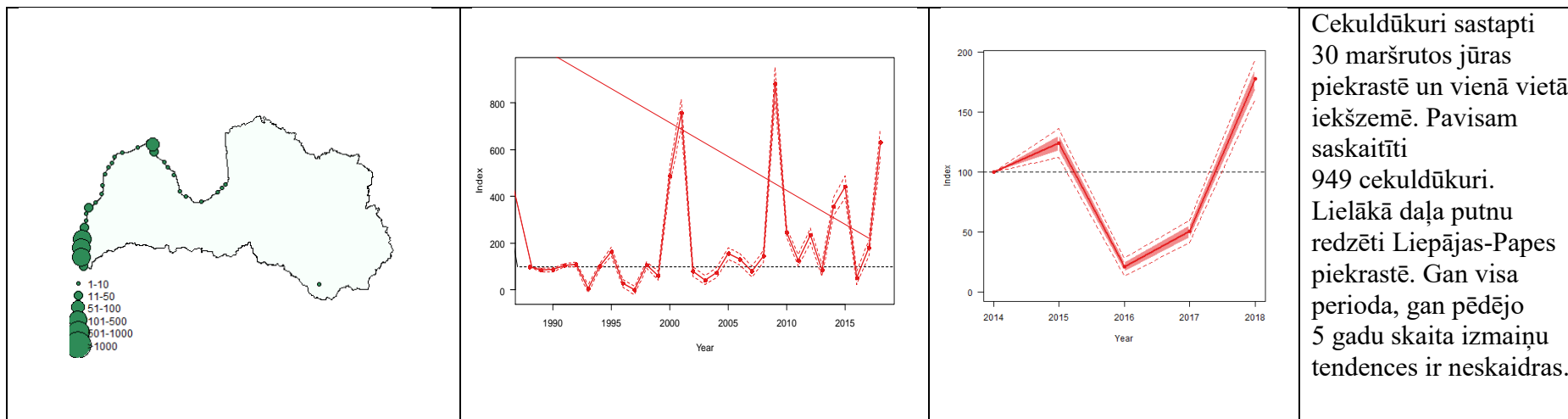
Suga	Ainaži – Salacgrīva	Vitrupe – Tūja	Rīgas līča rietumu piekraste	Irbes šaurums	Akmeņ rags	Nida-Pape	Citur piekrastē	Pavisam
Brūnkakla gārgale <i>Gavia stellata</i>			5		18	18	19	60
Melnkakla gārgale <i>Gavia arctica</i>			8		16	3	4	31
Nenoteiktas gārgales <i>Gavia sp.</i>			81	6	9	1	88	185
Cekuldūkuris <i>Podiceps cristatus</i>			79	10	57	617	178	941
Jūraskrauklis <i>Phalacrocorax carbo</i>			123	6	154	19	264	566
Zivju gārnis <i>Ardea cinerea</i>	2						8	10
Paugurknābja gulbis <i>Cygnus olor</i>	9	10	957	1	59	36	745	1817
Mazais gulbis <i>Cygnus bewickii</i>							70	70
Ziemeļu gulbis <i>Cygnus cygnus</i>			63	2	59		354	478
Nenoteikti gulbji <i>Cygnus sp.</i>		8	42	2	6	7	86	151
Nenoteiktas zosis <i>Anser/Branta sp.</i>			2					2
Baltvēderis <i>Anas penelope</i>			3				2	5
Meža pīle <i>Anas platyrhynchos</i>	33		183	3	12	28	507	766
Brūnkaklis <i>Aythya ferina</i>			14				4	18
Cekulpīle <i>Aythya fuligula</i>			110				42	152
Ķerra <i>Aythya marila</i>					2			2
Kākaulis <i>Clangula hyemalis</i>			481	1792	399	556	680	3908
Melnā pīle <i>Melanitta nigra</i>			188	15	38	70	124	435
Tumšā pīle <i>Melanitta fusca</i>			230	4	20	381	112	747
Nenoteiktas tumšpīles <i>Melanitta sp.</i>			391		11	269	186	857
Gaigala <i>Bucephala clangula</i>	7	295	1963	255	146	186	2362	5214
Mazā gaura <i>Mergellus albellus</i>			43	1	1		31	76
Garknābja gaura <i>Mergus serrator</i>	3		40		9	18	1	71
Lielā gaura <i>Mergus merganser</i>	52	199	1986	364	1371	1046	2654	7672
Nenoteiktas gauras <i>Mergus sp.</i>				2			6	8

Suga	Ainaži – Salacgrīva	Vitrupe – Tūja	Rīgas līča rietumu piekraste	Irbes šaurums	Akmeņ rags	Nida-Pape	Citur piekrastē	Pavisam
Nenoteiktas pīles Anatinae spp.			2125				383	2508
Jūrasērglis <i>Haliaeetus albicilla</i>	2		6	3			4	15
Lielais ķīris <i>Larus ridibundus</i>			33	1			237	271
Kajaks <i>Larus canus</i>	6	7	252	6	278	60	1689	2298
Sudrabkaija <i>Larus argentatus</i>	21	21	789	134	309	717	2185	4176
Melnspārnu kaija <i>Larus marinus</i>	3		28	42	10	31	72	186
Nenoteiktas kaijas <i>Larus sp.</i>	1	2	375	54	64	81	425	1002
Zivju dzenītis <i>Alcedo atthis</i>			1					1
Pavisam	139	542	10601	2703	3048	4144	13522	34699

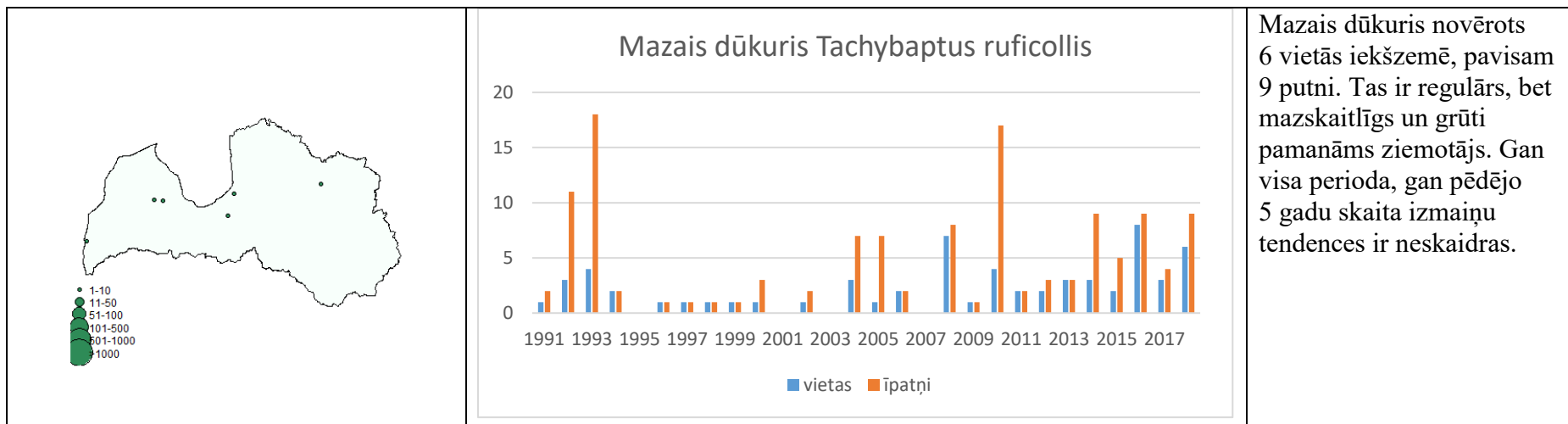
Gārgales sastaptas tikai 11 maršrutos, galvenokārt jūrmalā rietumu piekrastē. Pavisam novērotas 70 brūnkakla, 35 melnkakla un 211 līdz sugai nenoteiktas gārgales. Gan visa perioda, gan pēdējo 5 gadu skaita izmaiņu tendences ir neskaidras. Krasta uzskaites aptver tikai nelielu daļu šo putnu, kuru lielākā daļa uzturas tālāk no krasta.

1.attēls. Gārgaļu *Gavia spp.* izplatība 2018.gada janvārī un skaita izmaiņu indeksi.

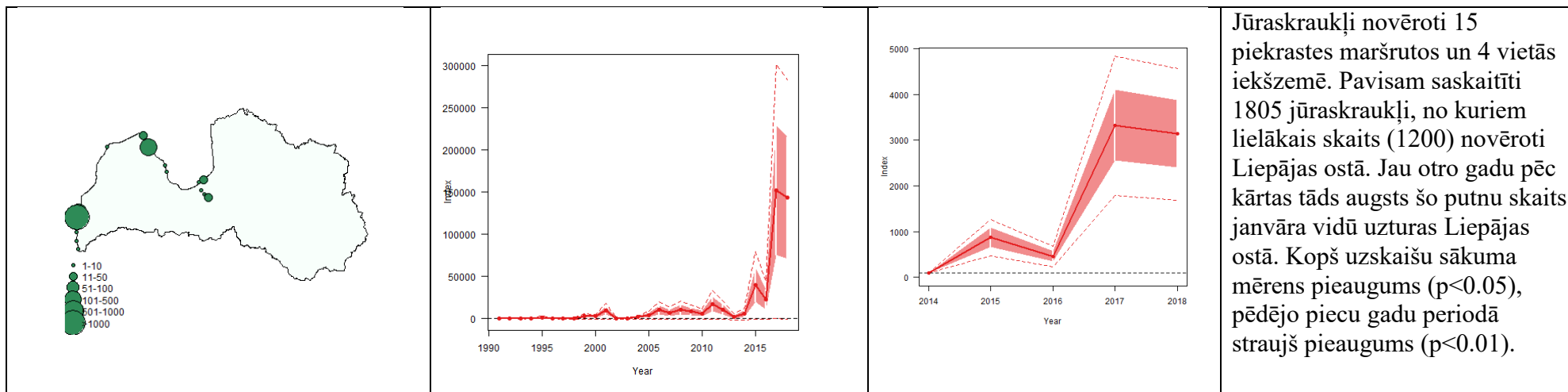
Cekuldūkuri sastapti 30 maršrutos jūras piekrastē un vienā vietā iekšzemē. Pavisam saskaitīti 949 cekuldūkuri. Lielākā daļa putnu redzēti Liepājas-Papes piekrastē. Gan visa perioda, gan pēdējo 5 gadu skaita izmaiņu tendences ir neskaidras.

2.attēls. Cekuldūkuru Podiceps cristatus izplatība 2018.gada janvārī un skaita izmaiņu indeksi

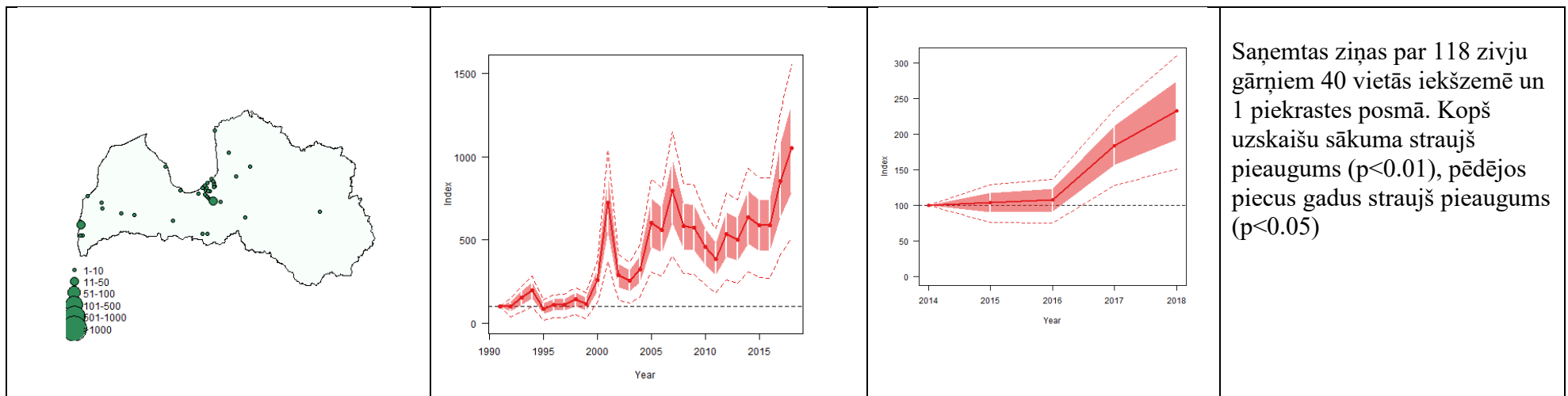
Mazais dūkuris novērots 6 vietās iekšzemē, pavisam 9 putni. Tas ir regulārs, bet mazskaitlīgs un grūti pamanāms ziemeļputns. Gan visa perioda, gan pēdējo 5 gadu skaita izmaiņu tendences ir neskaidras.

3.attēls. Mazo dūkuru Tachybaptus ruficollis izplatība 2018.gada janvārī un novērojumu vēsture.

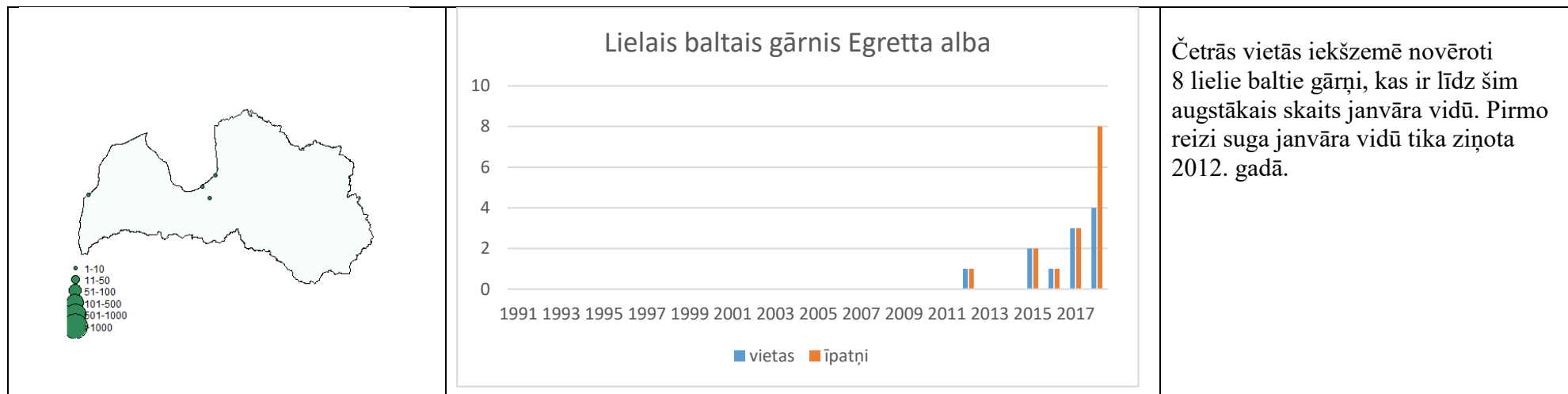
Jūraskrauķļi novēroti 15 piekrastes maršrutos un 4 vietās iekšzemē. Pavisam saskaitīti 1805 jūraskrauķļi, no kuriem lielākais skaits (1200) novēroti Liepājas ostā. Jau otro gadu pēc kārtas tāds augsts šo putnu skaits janvāra vidū uzturas Liepājas ostā. Kopš uzskaišu sākuma mērens pieaugums ($p < 0.05$), pēdējo piecu gadu periodā straujš pieaugums ($p < 0.01$).

4.attēls. Jūraskrauķļu *Phalacrocorax carbo* izplatība 2018.gada janvārī un skaita izmaiņu indeksi.

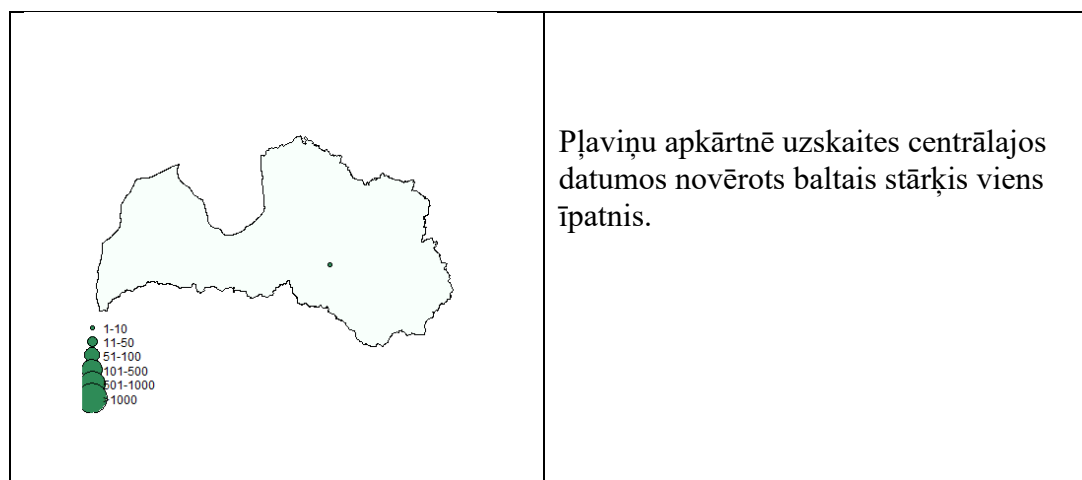
Saņemtas ziņas par 118 zivju gārņiem 40 vietās iekšzemē un 1 piekrastes posmā. Kopš uzskaišu sākuma straujš pieaugums ($p < 0.01$), pēdējos piecus gadus straujš pieaugums ($p < 0.05$).

5.attēls. Zivju gārņu *Ardea cinerea* izplatība 2018.gada janvārī un skaita izmaiņu indeksi.

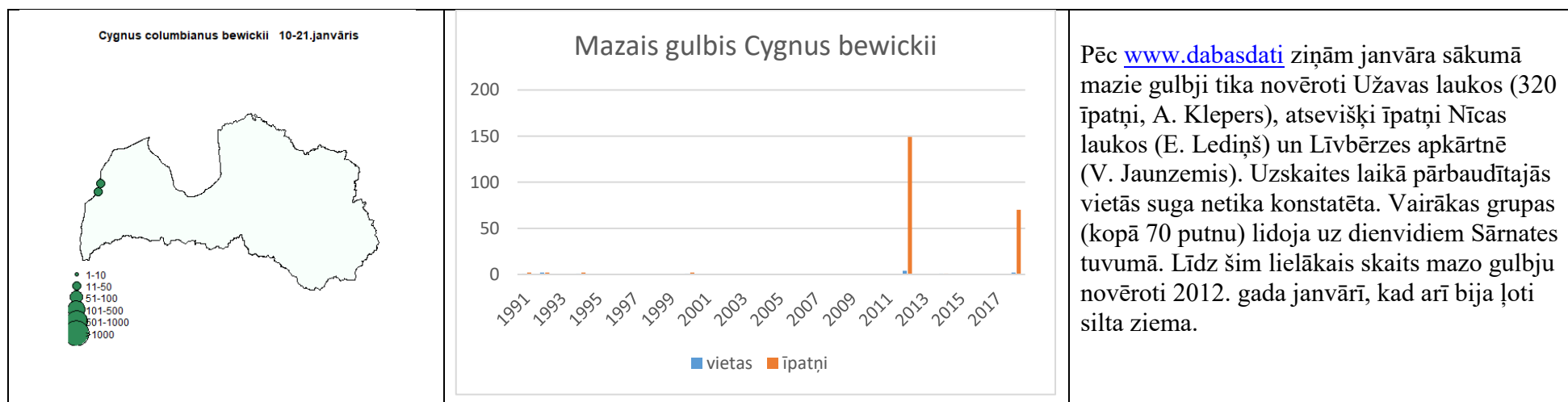
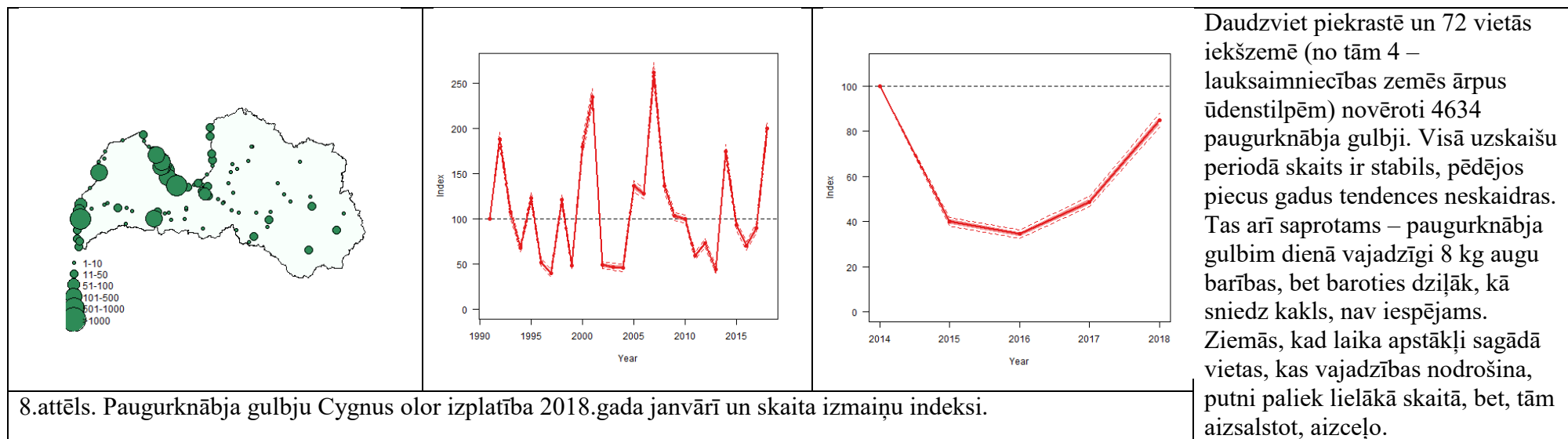

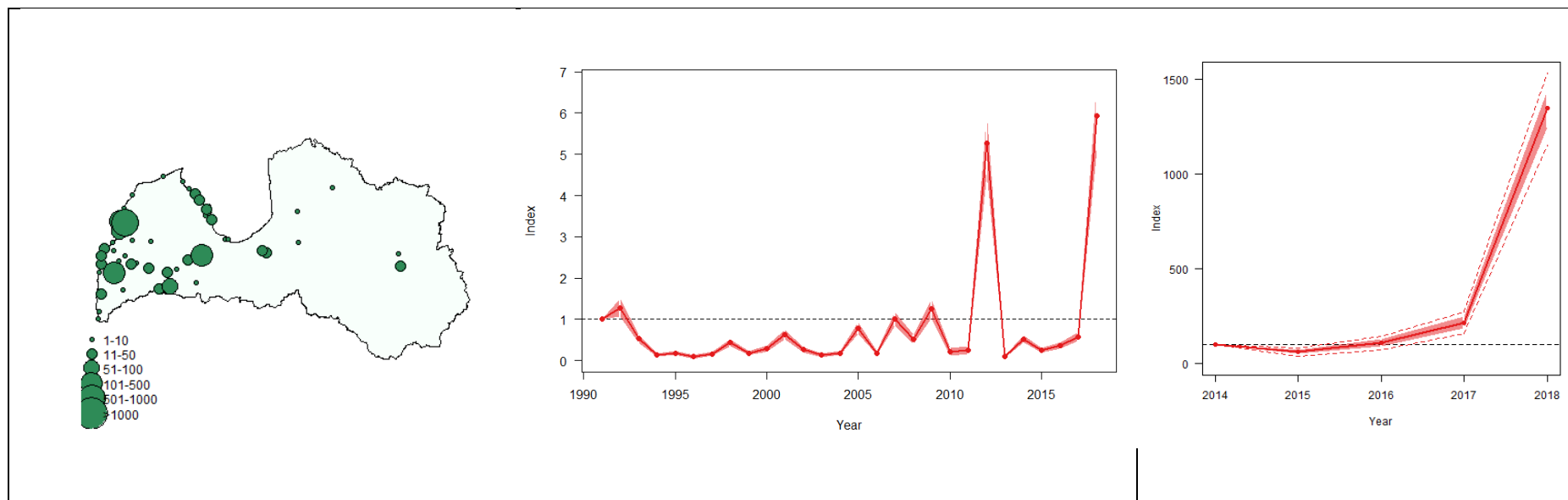
Četrās vietās iekšzemē novēroti 8 lieli baltie gārņi, kas ir līdz šim augstākais skaits janvāra vidū. Pirmo reizi suga janvāra vidū tika ziņota 2012. gadā.

6.attēls. Lielo balto gārņu Egretta alba 2018.gada janvārī un novērojumu vēsture.

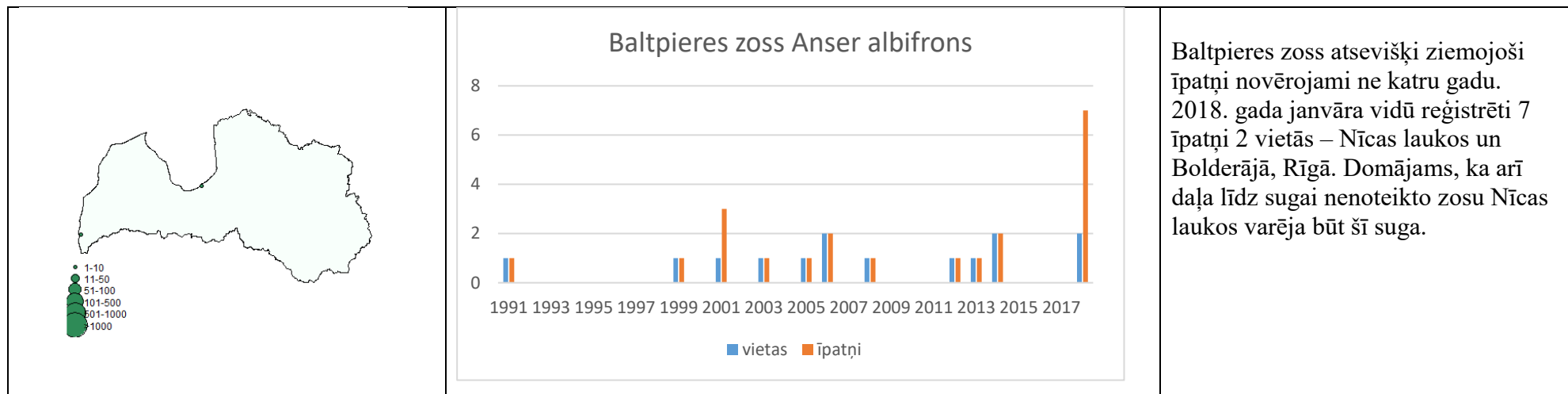
7.attēls. Baltā stārķa Ciconia ciconia novērošanas vieta 2018.gada janvārī.

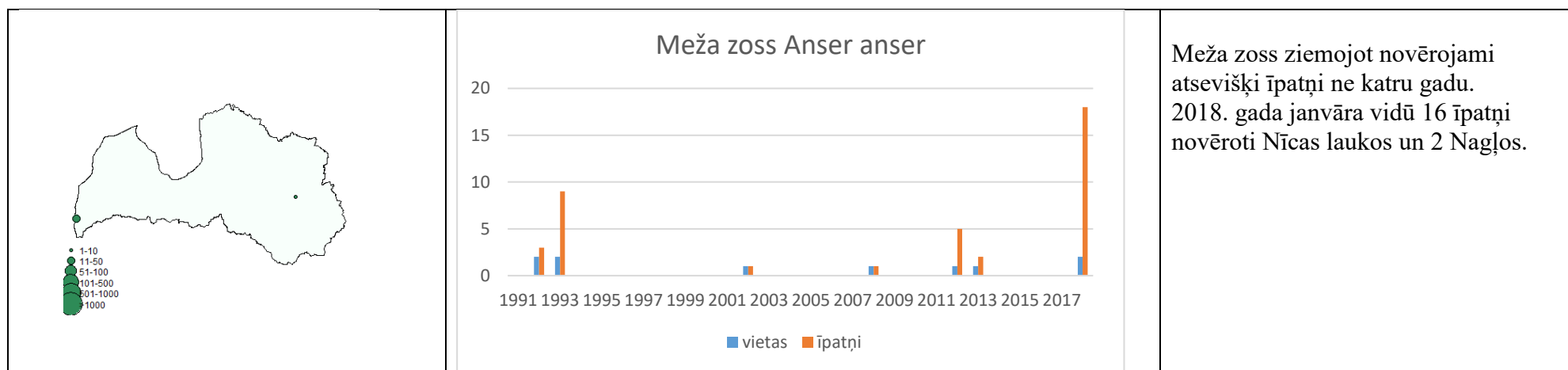
10.attēls. Ziemeļu gulbju *Cygnus cygnus* izplatība 2018.gada janvārī un skaita izmaiņu indeksi.

Trīsdesmit vienā vietā iekšzemē un 19 piekrastes posmos pavisam novēroti 1841 ziemeļu gulbji. Ziemeļu gulbis labprāt barojas uz lauka ārpus ūdenstilpēm. Uzskaites laikā pirmo reizi reģistrētas 10 šādas vietas. Tomēr arī tikai tradicionālajās novērojumu vietās (izmantotas indeksu aprēķināšanai) skaita pieaugums ir bijis pamanāms. Visā uzskaišu periodā mērens pieaugums ($p < 0.05$), pēdējos piecus gadus straujš pieaugums ($p < 0.01$). Ilgtermiņa pieaugums sakrīt ar tendenci visā Baltijas jūras piekrastē (HELCOM 2018) un ziemošanas areālā (Clausen et al 2018). Vietējie iemesli, kāpēc, ja laika apstākļi atļauj, ziemeļu gulbji labprātāk ziemo Latvijā, meklējami lauku stāvoklī. Rapša platības novērojumu perioda sākumā nepārsniedza 1-2 tūkstošus ha, kamēr pēdējos 10 gadus Latvijā ar rapsi apsēj 100-128 tūkstošus ha (Centrālās statistikas pārvaldes dati, LAG020. Lauksaimniecības kultūru sējumu platība, kopražā un vidējā ražība).

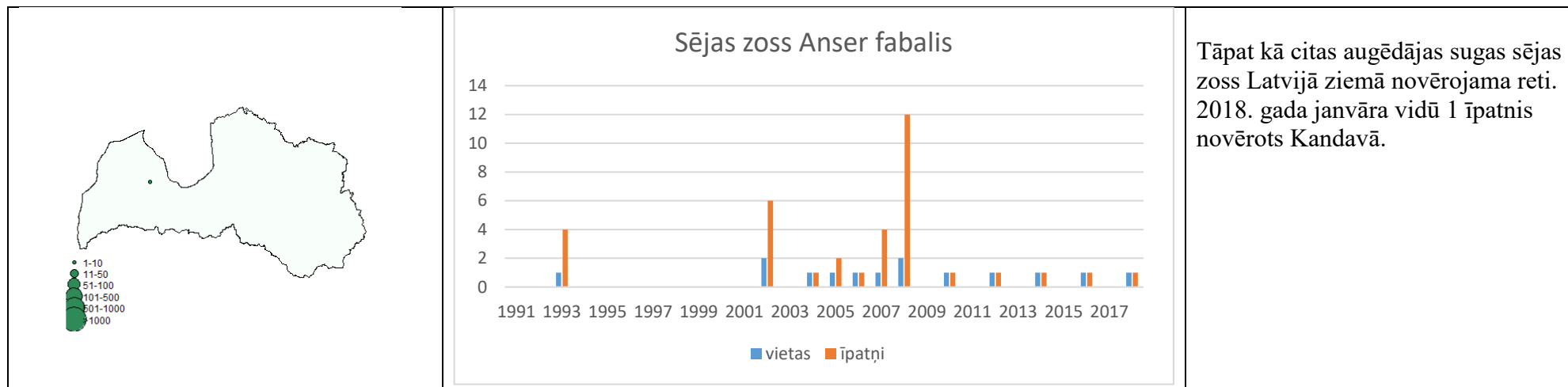
Baltpieres zoss atsevišķi ziemojoši īpatņi novērojami ne katru gadu. 2018. gada janvāra vidū reģistrēti 7 īpatņi 2 vietās – Nīcas laukos un Bolderājā, Rīgā. Domājams, ka arī daļa līdz sugai nenoteikto zosu Nīcas laukos varēja būt šī suga.

11.attēls. Baltpieres zosu Anser albifrons izplatība 2018. gada janvārī un novērojumu vēsture.

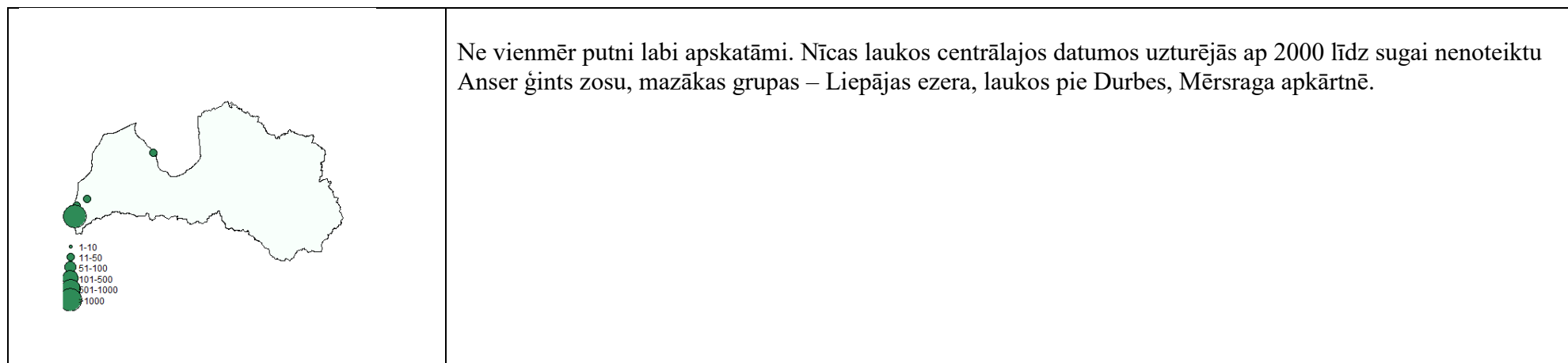

Meža zoss ziemojot novērojami atsevišķi īpatņi ne katru gadu. 2018. gada janvāra vidū 16 īpatņi novēroti Nīcas laukos un 2 Nagļos.

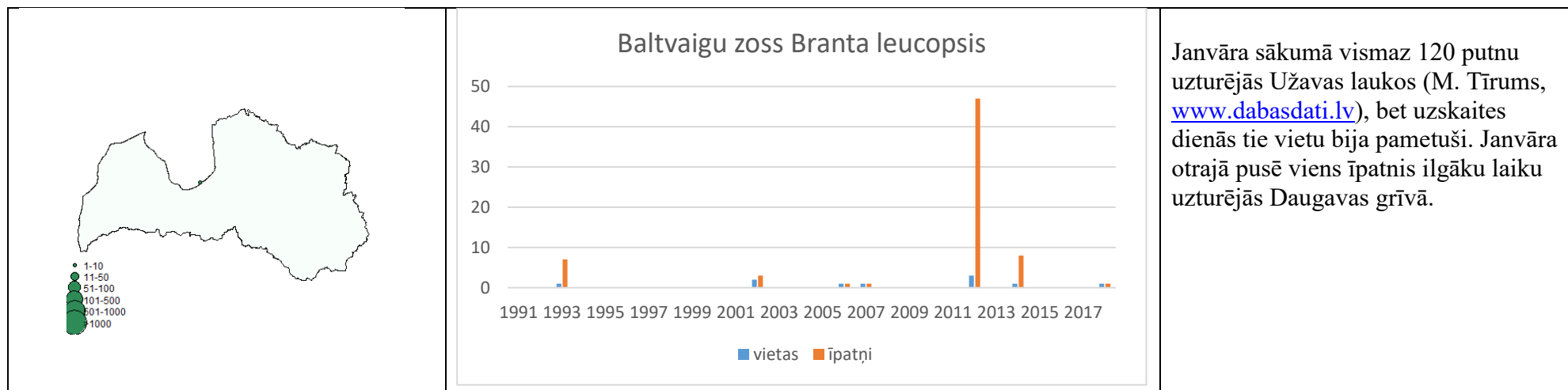
12.attēls. Meža zosu Anser anser izplatība 2018. gada janvārī un novērojumu vēsture.

13.attēls. Sējas zosu Anser fabalis izplatība 2018. gada janvārī un novērojumu vēsture.

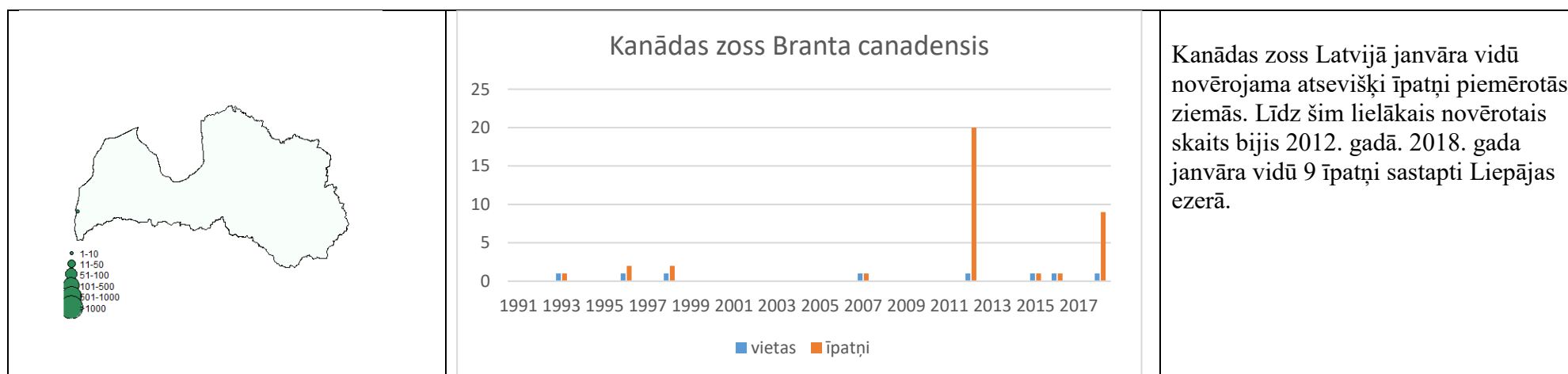

14.attēls. Līdz sugai nenoteiktu zosu Anser.sp. izplatība 2018. gada janvārī

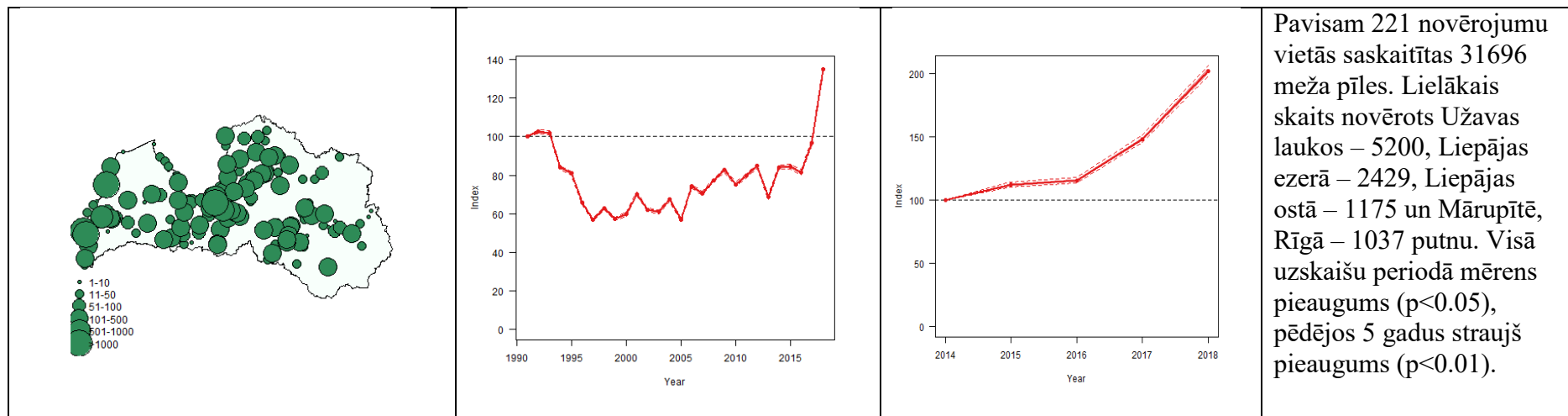
Janvāra sākumā vismaz 120 putnu uzturējās Užavas laukos (M. Tīrums, www.dabasdati.lv), bet uzskaites dienās tie vietu bija pametuši. Janvāra otrajā pusē viens īpatnis ilgāku laiku uzturējās Daugavas grīvā.

15.attēls. Baltvaigu zosu Branta leucopsis izplatība 2018. gada janvārī un novērojumu vēsture.

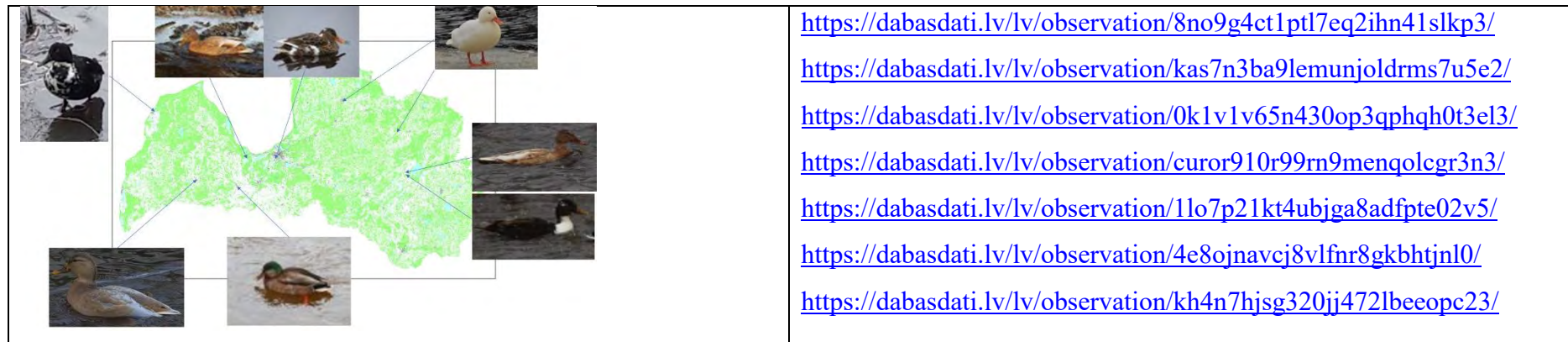
Kanādas zoss Latvijā janvāra vidū novērojama atsevišķi īpatņi piemērotās ziemās. Līdz šim lielākais novērotais skaits bijis 2012. gadā. 2018. gada janvāra vidū 9 īpatņi sastapti Liepājas ezerā.

16.attēls. Kanādas zosu Branta canadensis izplatība 2018. gada janvārī un novērojumu vēsture.

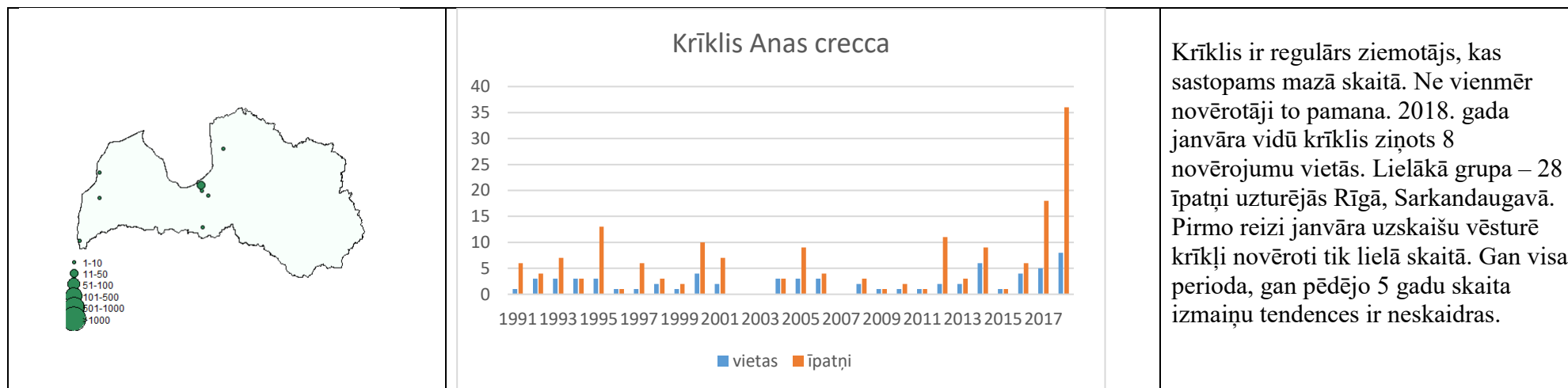

17. attēls. Meža pīļu *Anas platyrhynchos* izplatība 2018. gada janvārī un skaita izmaiņu indeksi.

Astoņās ziemošanas vietās janvārī novēroti vismaz 8 meža pīles īpatņi ar sugai netipisku krāsojumu:

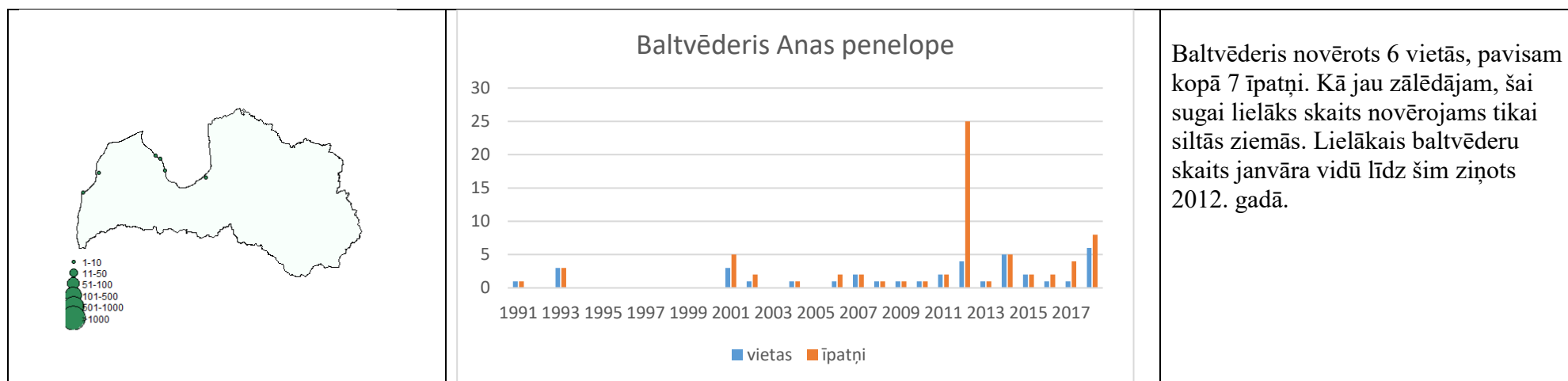

18. attēls. Janvārī ziņotie meža pīles īpatņi ar netipisku krāsojumu.

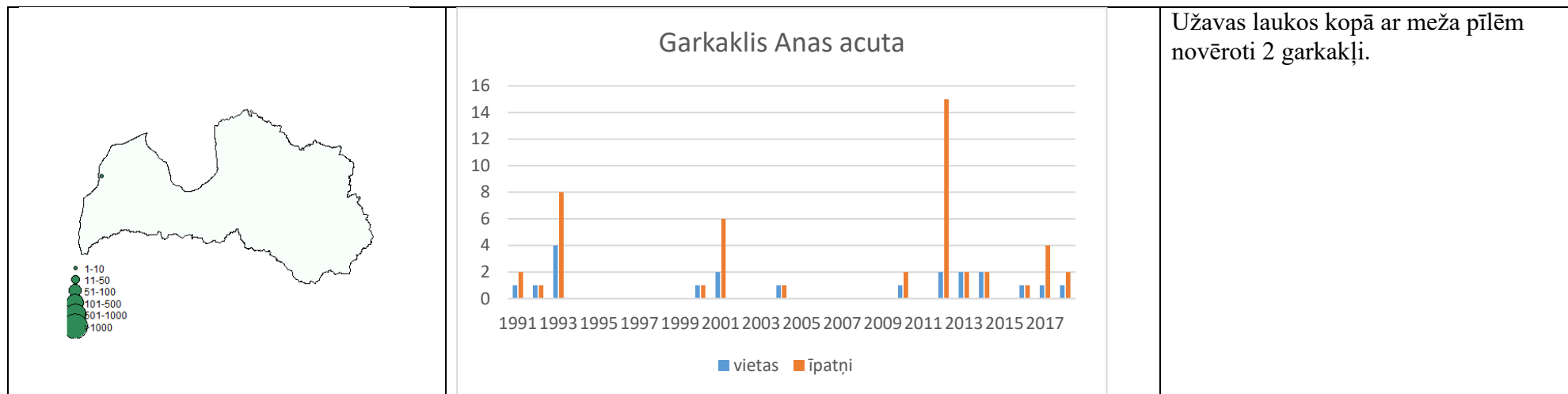
Krīklis ir regulārs ziemotājs, kas sastopams mazā skaitā. Ne vienmēr novērotāji to pamana. 2018. gada janvāra vidū krīklis ziņots 8 novērojumu vietās. Lielākā grupa – 28 īpatņi uzturējās Rīgā, Sarkandaugavā. Pirmo reizi janvāra uzskaišu vēsturē krīkļi novēroti tik lielā skaitā. Gan visa perioda, gan pēdējo 5 gadu skaita izmaiņu tendences ir neskaidras.

19.attēls. Krīkļa *Anas crecca* izplatība 2018. gada janvārī un novērojumu vēsture.

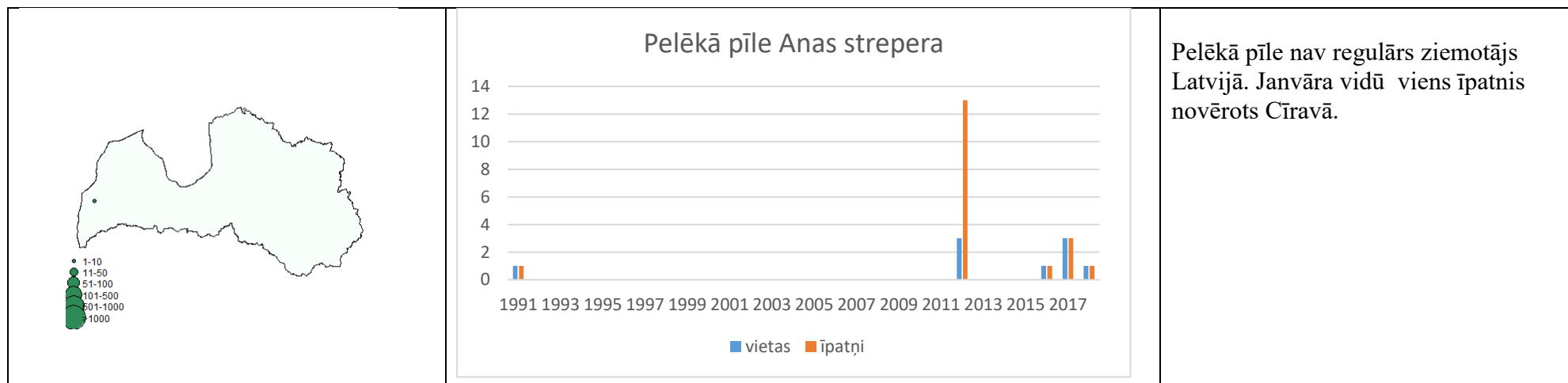
Baltvēderis novērots 6 vietās, pavisam kopā 7 īpatņi. Kā jau zālēdājam, šai sugai lielāks skaits novērojams tikai siltās ziemās. Lielākais baltvēderu skaits janvāra vidū līdz šim ziņots 2012. gadā.

20.attēls. Baltvēdera *Anas penelope* izplatība 2018. gada janvārī un novērojumu vēsture.

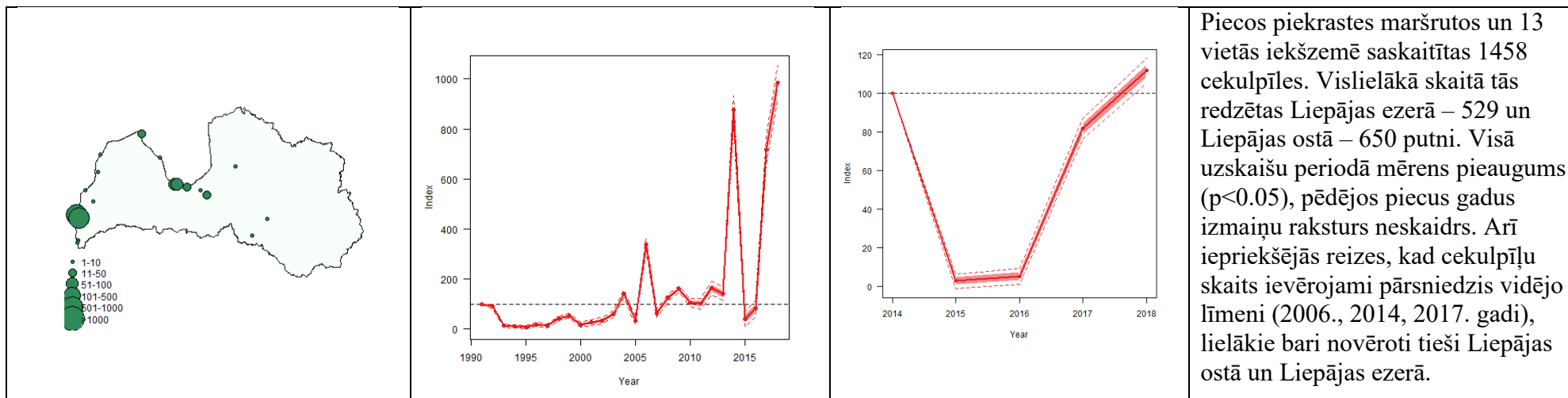
Užavas laukos kopā ar meža pīlēm novēroti 2 garkakļi.

21.attēls. Garkakļa Anas acuta izplatība 2018. gada janvārī un novērojumu vēsture.

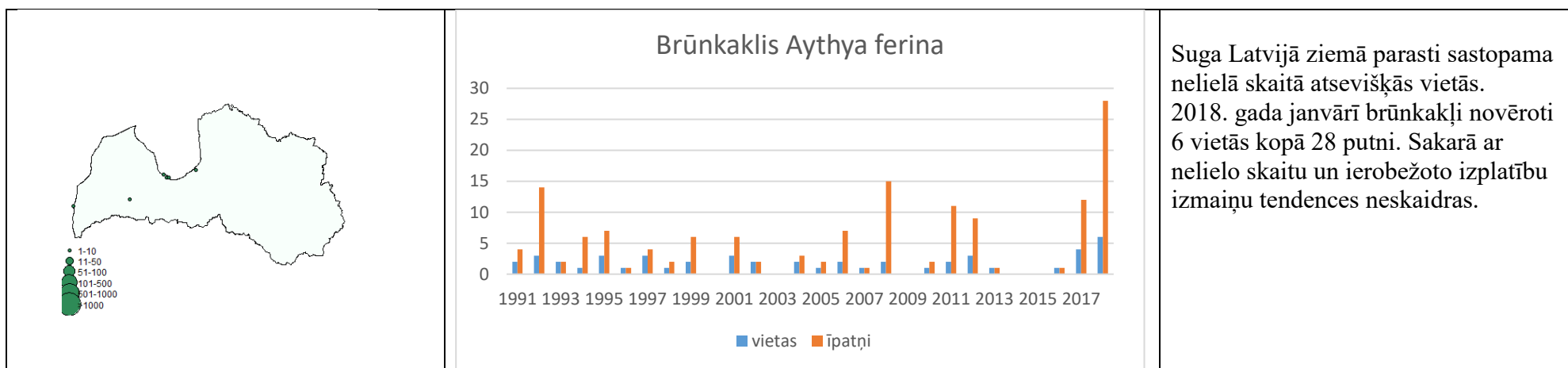

Pelēkā pīle nav regulārs ziematājs Latvijā. Janvāra vidū viens īpatnis novērots Cīravā.

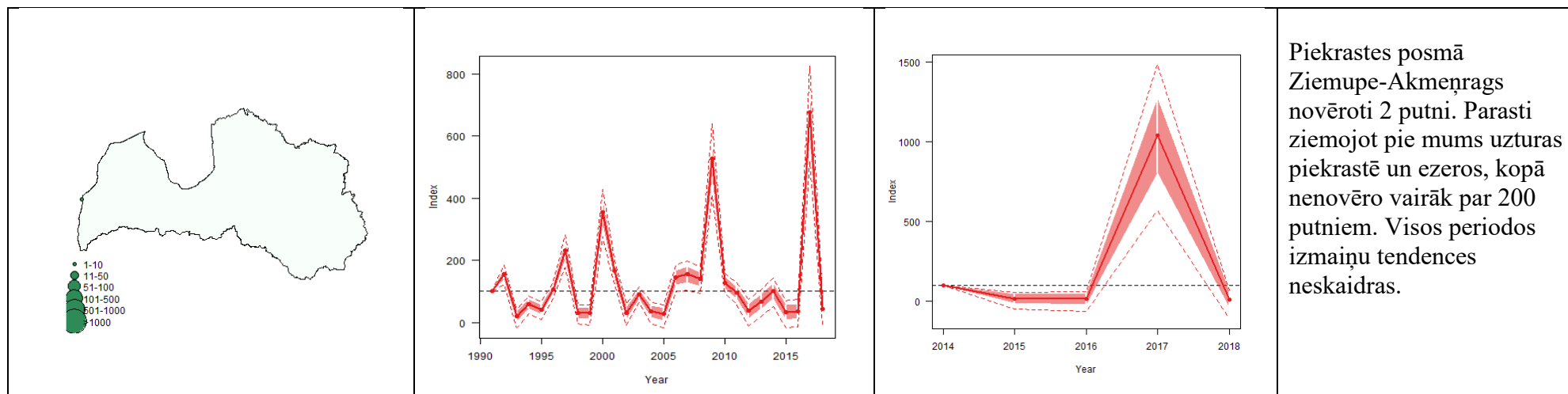
22.attēls. Pelēkās pīles Anas strepera izplatība 2018. gada janvārī un novērojumu vēsture.

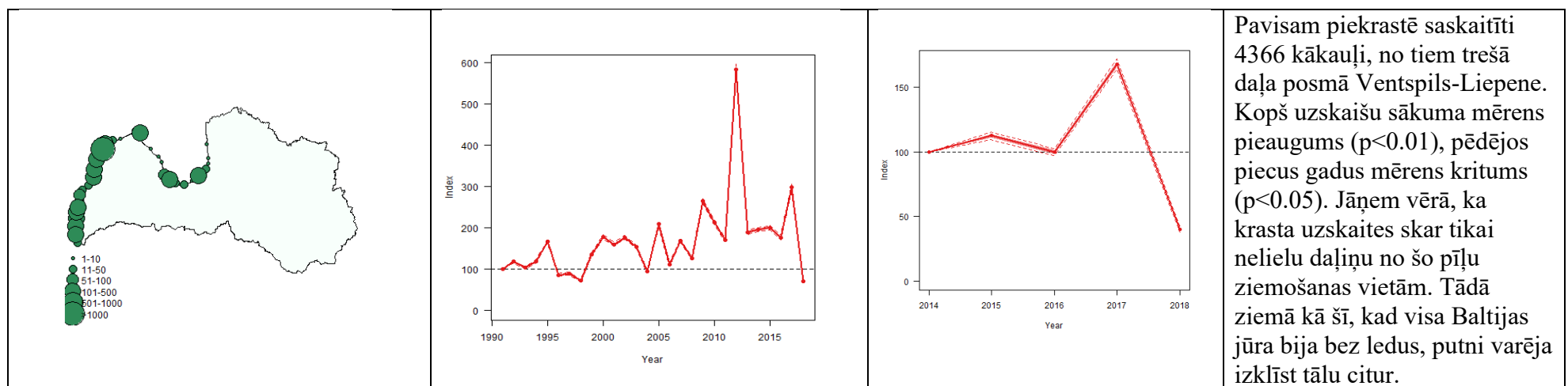
23. attēls. Cekulpīļu *Aythya fuligula* izplatība 2018. gada janvārī un skaita izmaiņu indeksi.

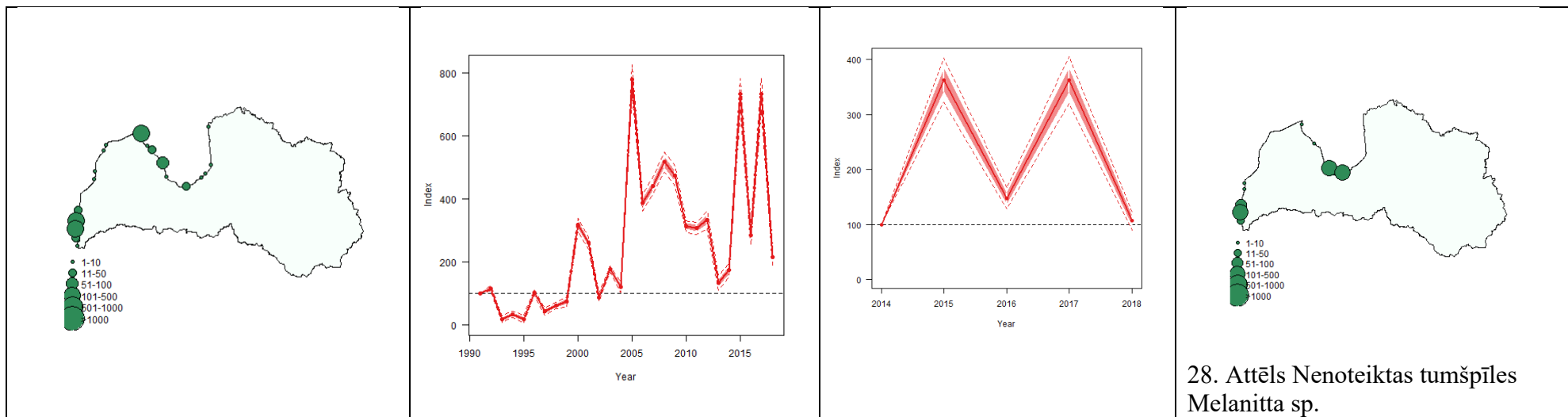
24.attēls. Brūnkakļu *Aythya ferina* izplatība 2018. gada janvārī un novērojumu vēsture.

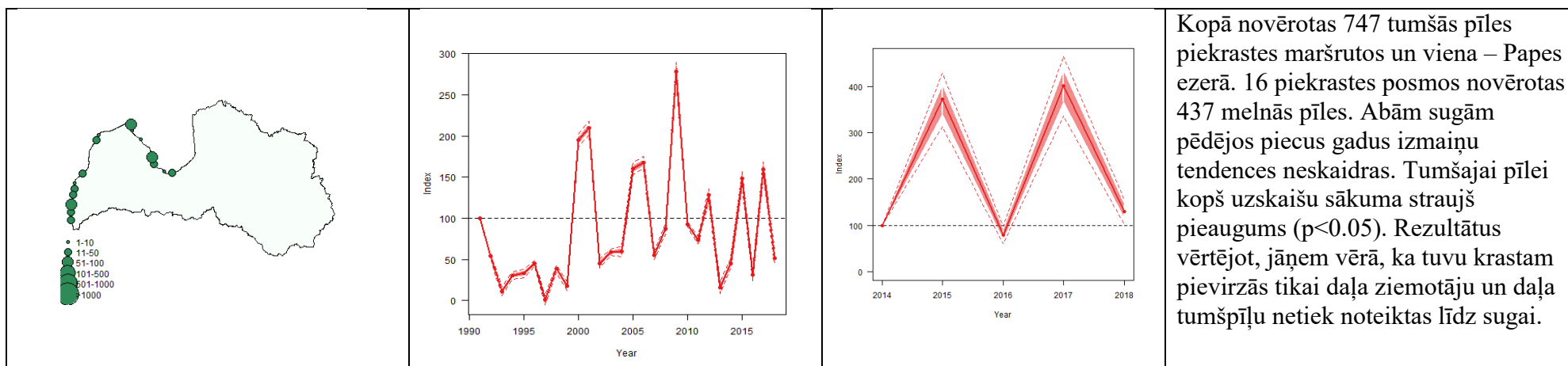
Piekrastes posmā Ziemeļe-Akmeņrags novēroti 2 putni. Parasti ziemojot pie mums uzturas piekrastē un ezeros, kopā nenovēro vairāk par 200 putniem. Visos periodos izmaiņu tendences neskaidras.

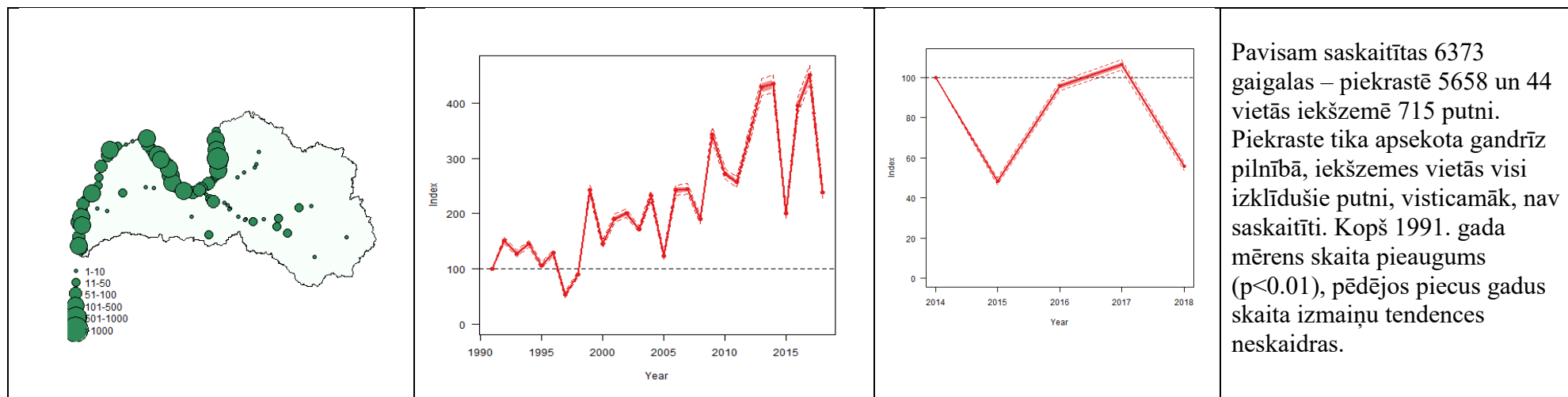
Pavisam piekrastē saskaitīti 4366 kākauļi, no tiem trešā daļa posmā Ventspils-Liepene. Kopš uzskaišu sākuma mērens pieaugums ($p < 0.01$), pēdējos piecus gadus mērens kritums ($p < 0.05$). Jāņem vērā, ka krasta uzskaites skar tikai nelielu daļu no šo pīļu ziemošanas vietām. Tādā ziemā kā šī, kad visa Baltijas jūra bija bez ledus, putni varēja izklīst tālu citur.

28. Attēls Nenoteiktas tumšpīles *Melanitta* sp.

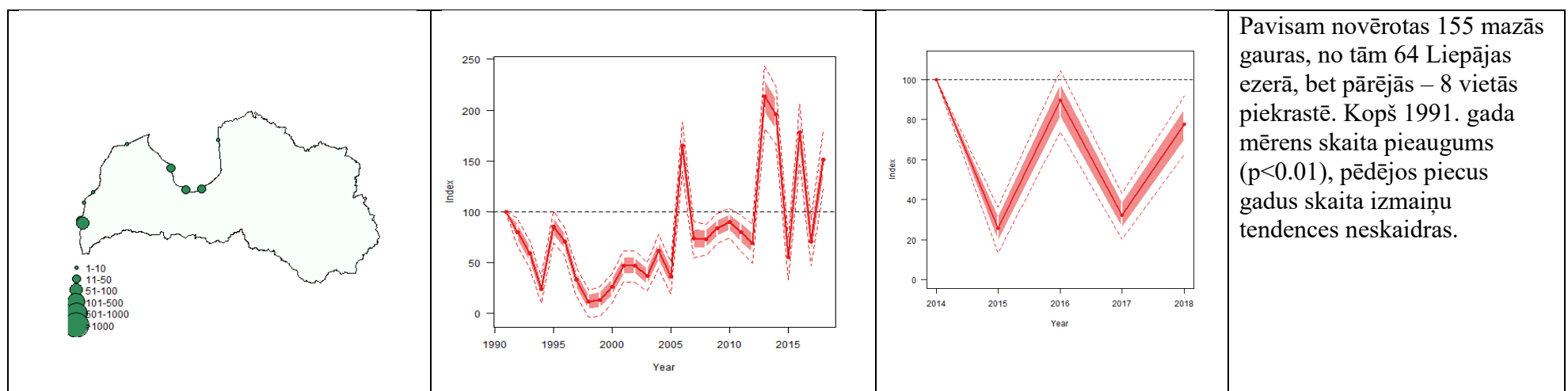

29.attēls. Melno pīļu *Melanitta nigra* izplatība 2018.gada janvārī un skaita izmaiņu indeksi.

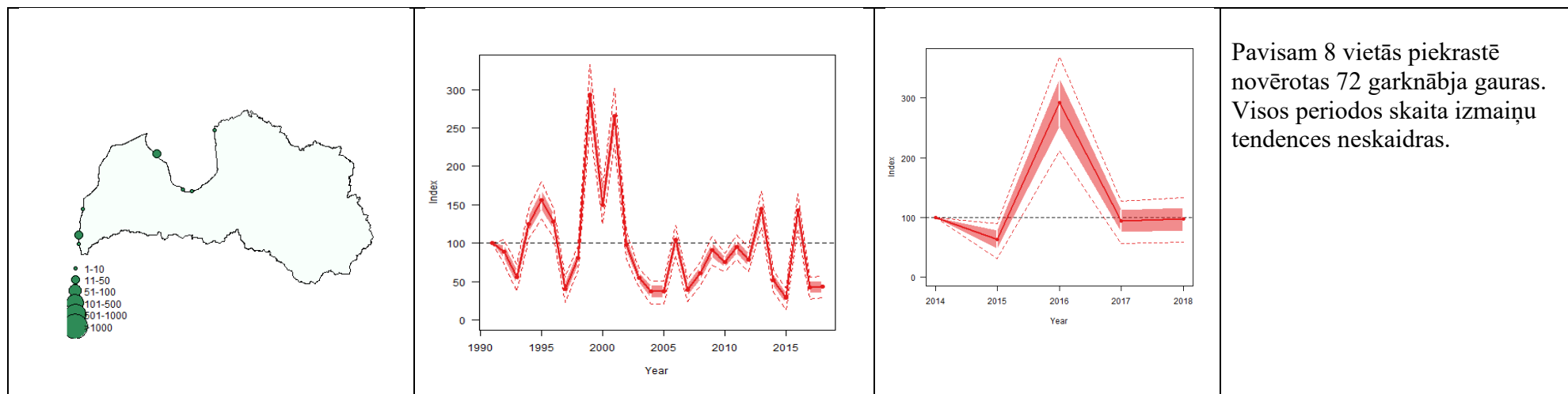
Pavisam saskaitītas 6373 gaigalas – piekrastē 5658 un 44 vietās iekšzemē 715 putni. Piekraste tika apsekota gandrīz pilnībā, iekšzemes vietās visi izklīdušie putni, visticamāk, nav saskaitīti. Kopš 1991. gada mērens skaita pieaugums ($p < 0.01$), pēdējos piecus gadus skaita izmaiņu tendences neskaidras.

30.attēls. Gaigalu *Bucephala clangula* izplatība 2018. gada janvārī un skaita izmaiņu indeksi.

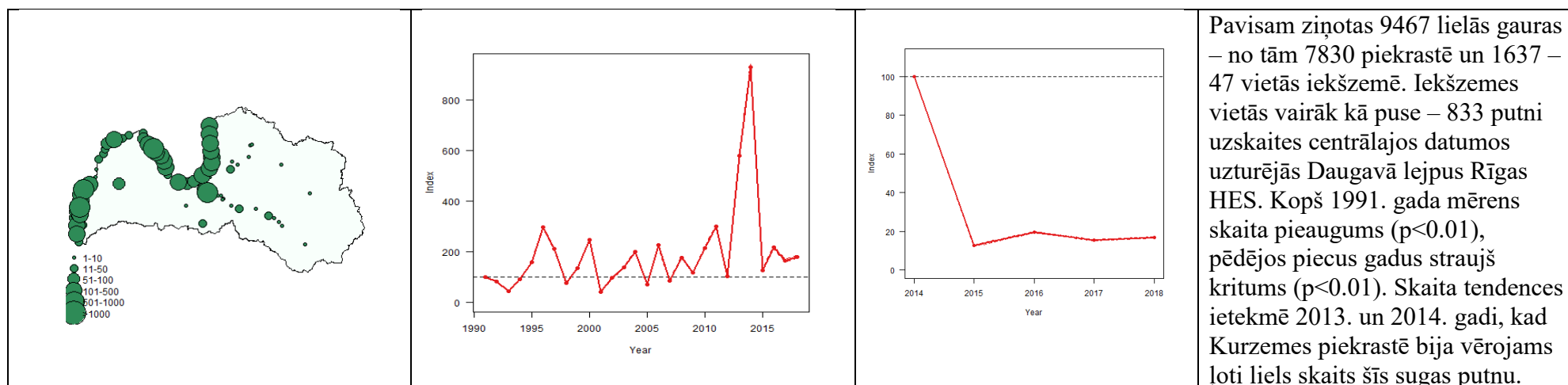
Pavisam novērotas 155 mazās gauras, no tām 64 Liepājas ezerā, bet pārējās – 8 vietās piekrastē. Kopš 1991. gada mērens skaita pieaugums ($p < 0.01$), pēdējos piecus gadus skaita izmaiņu tendences neskaidras.

31.attēls. Mazo gauru *Mergellus albellus* izplatība 2018. gada janvārī un skaita izmaiņu indeksi.

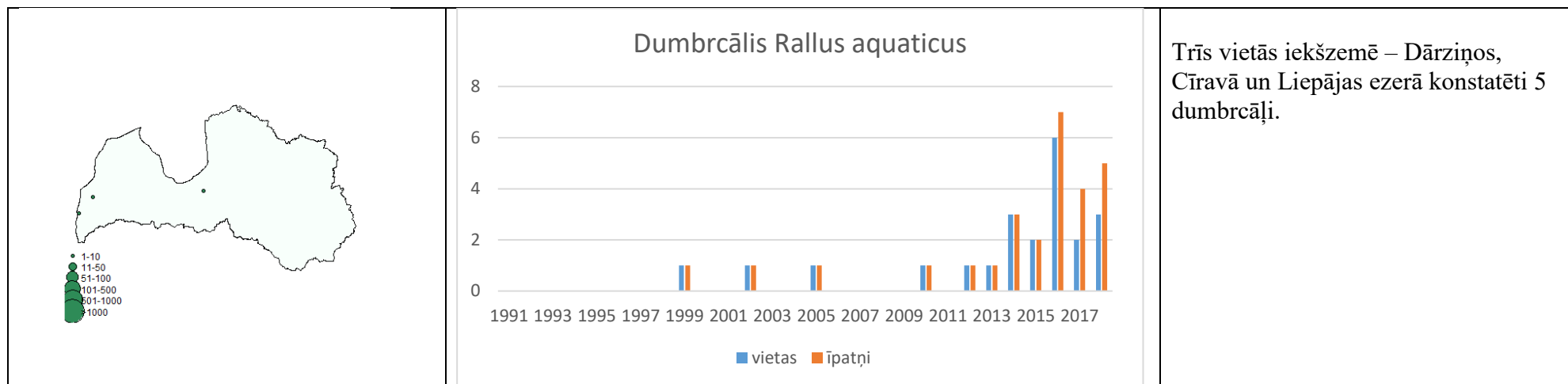
Pavisam 8 vietās piekrastē novērotas 72 garknābja gauras. Visos periodos skaita izmaiņu tendences neskaidras.

32.attēls. Garknābja gauru Mergus serrator izplatība 2018. gada janvārī un skaita izmaiņu indeksi.

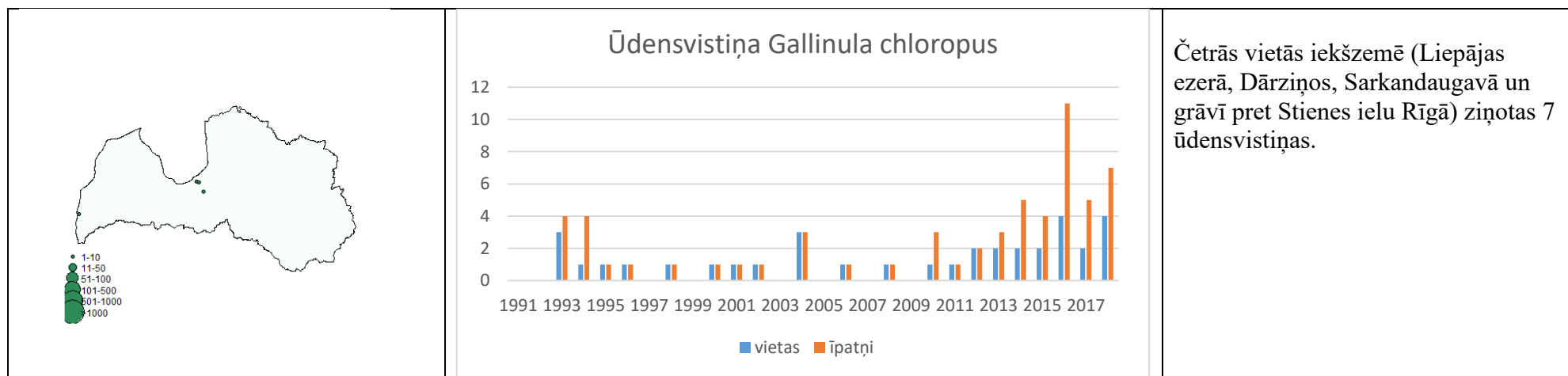

Pavisam ziņotas 9467 lielās gauras – no tām 7830 piekrastē un 1637 – 47 vietās iekšzemē. Iekšzemes vietās vairāk kā puse – 833 putni uzskaites centrālajos datumos uzturējās Daugavā leļpus Rīgas HES. Kopš 1991. gada mērens skaita pieaugums ($p < 0.01$), pēdējos piecus gadus straujš kritums ($p < 0.01$). Skaita tendences ietekmē 2013. un 2014. gadi, kad Kurzemes piekrastē bija vērojams ļoti liels skaits šīs sugas putnu.

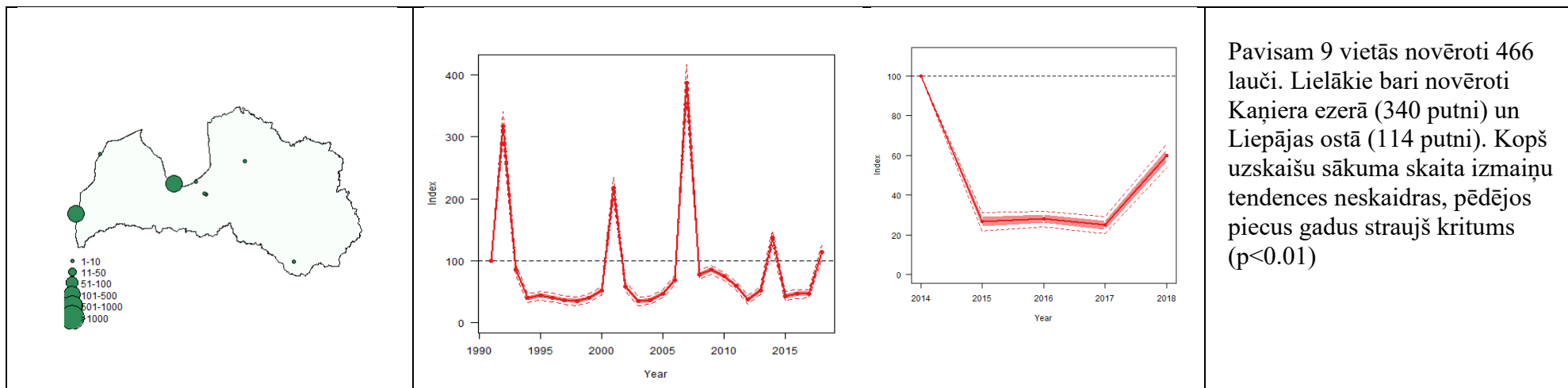
33.attēls. Lielo gauru Mergus merganser izplatība 2018. gada janvārī un skaita izmaiņu indeksi.

34.attēls. Dumbrcāļa *Rallus aquaticus* izplatība 2018. gada janvārī un novērojumu vēsture.

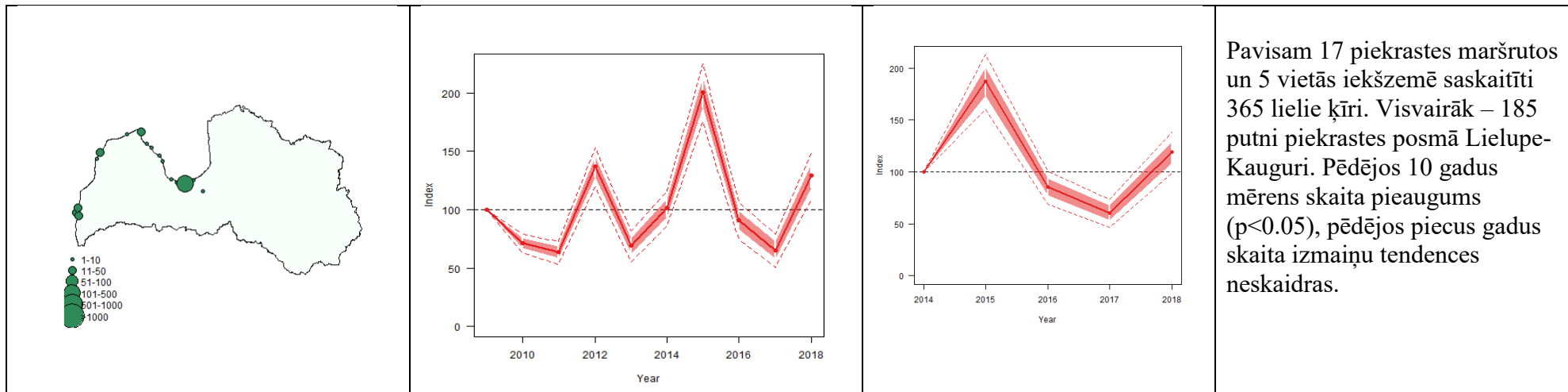

35.attēls. Ūdensvistiņas *Gallinula chloropus* izplatība 2018. gada janvārī un novērojumu vēsture.

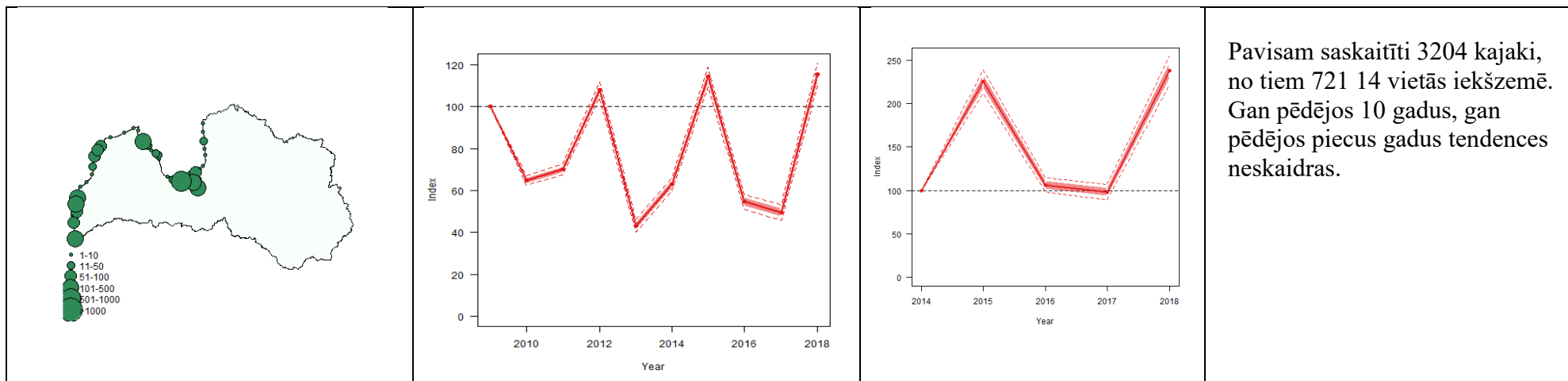
Pavisam 9 vietās novēroti 466 lauči. Lielākie bari novēroti Kaņiera ezerā (340 putni) un Liepājas ostā (114 putni). Kopš uzskaišu sākuma skaita izmaiņu tendences neskaidras, pēdējos piecus gadus straujš kritums ($p < 0.01$)

36.attēls. Lauču Fulica atra izplatība 2018. gada janvārī un skaita izmaiņu indeksi.

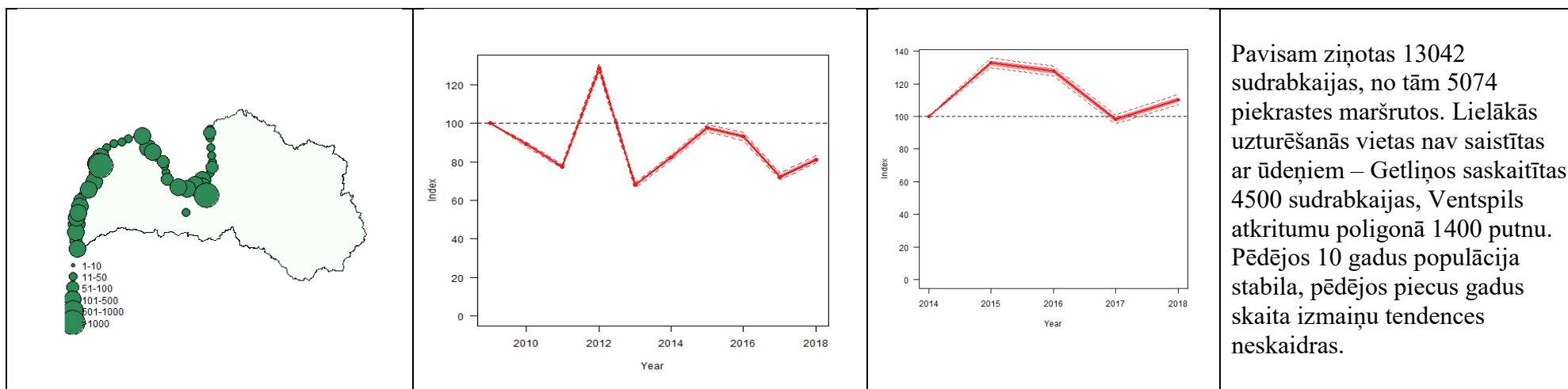
Pavisam 17 piekrastes maršrutos un 5 vietās iekšzemē saskaitīti 365 lielie ķīri. Visvairāk – 185 putni piekrastes posmā Lielupe-Kauguri. Pēdējos 10 gadus mērens skaita pieaugums ($p < 0.05$), pēdējos piecus gadus skaita izmaiņu tendences neskaidras.

37.attēls. Lielo ķīru Larus ridibundus izplatība 2018. gada janvārī un skaita izmaiņu indeksi.

Pavisam saskaitīti 3204 kajaki, no tiem 721 14 vietās iekšzemē. Gan pēdējos 10 gadus, gan pēdējos piecus gadus tendences neskaidras.

38.attēls. Kajaku *Larus canus* izplatība 2018. gada janvārī un skaita izmaiņu indeksi.

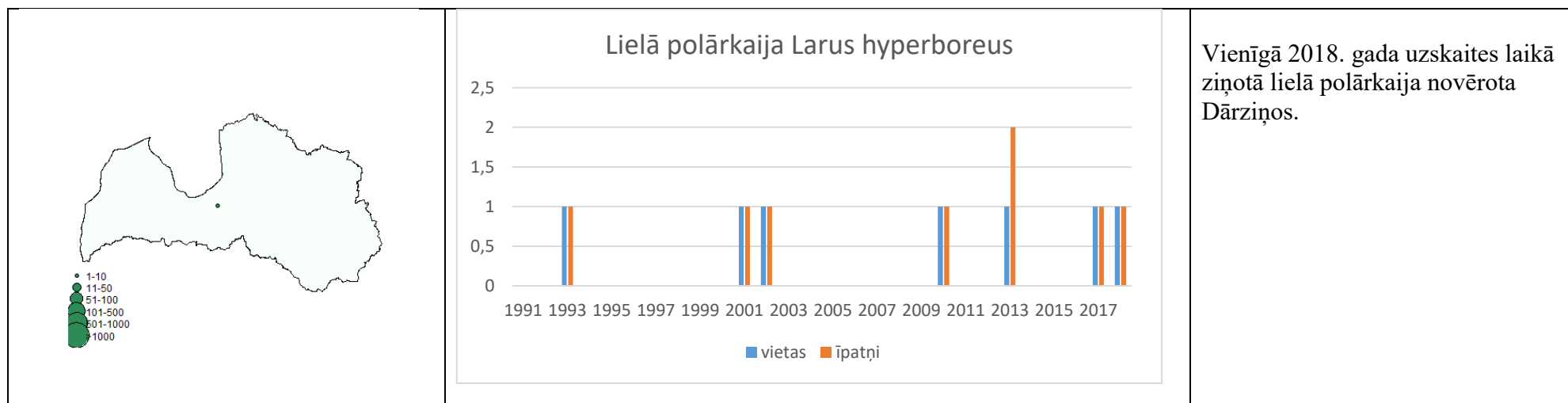
Pavisam ziņotas 13042 sudrabkaijas, no tām 5074 piekrastes maršrutos. Lielākās uzturēšanās vietas nav saistītas ar ūdeņiem – Getļinos saskaitītas 4500 sudrabkaijas, Ventspils atkritumu poligonā 1400 putnu. Pēdējos 10 gadus populācija stabila, pēdējos piecus gadus skaita izmaiņu tendences neskaidras.

39.attēls. Sudrabkaiju *Larus argentatus* izplatība 2018. gada janvārī un skaita izmaiņu indeksi.

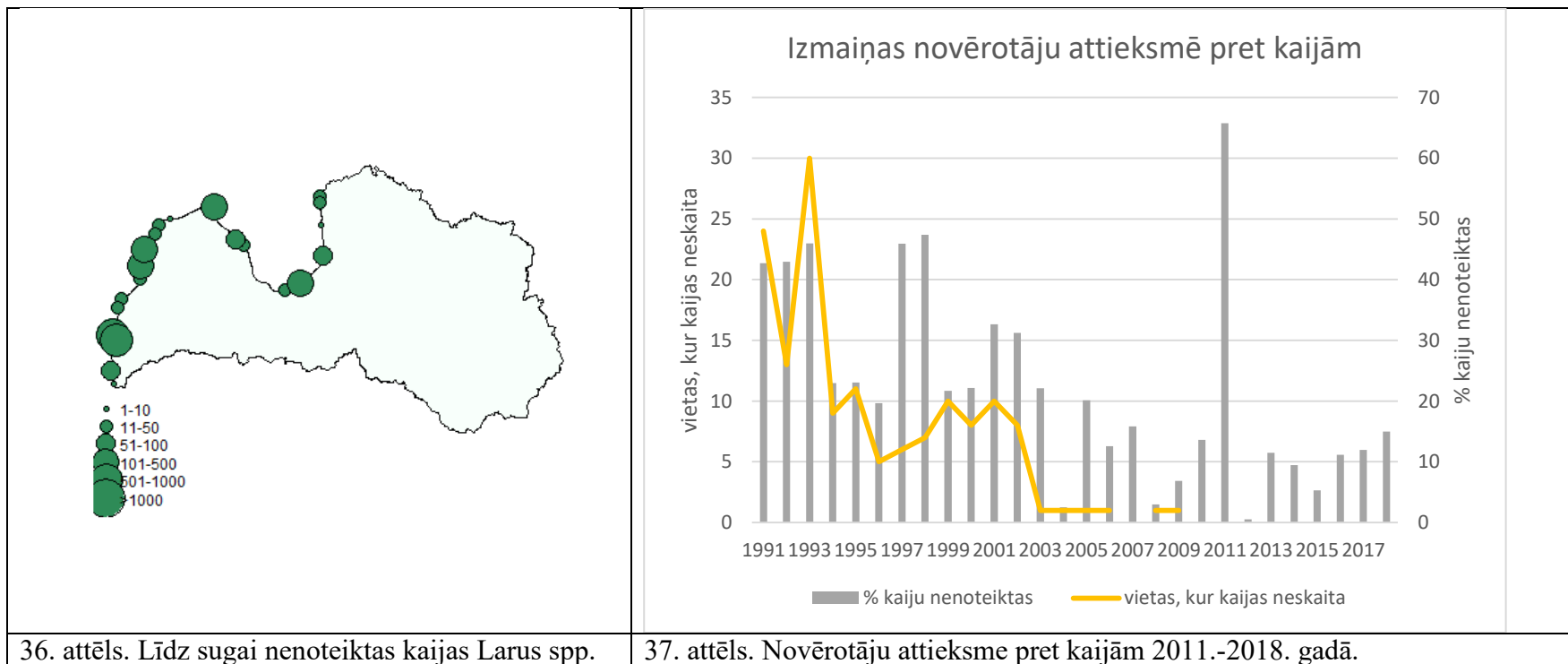
Pavisam ziņotas 250 melnspārnu kaijas, no tām 50 – 12 vietās iekšzemē. Pēdējos 10 gadus mērens sarukums ($p < 0.01$), pēdējos piecus gadus mērens sarukums ($p < 0.05$).

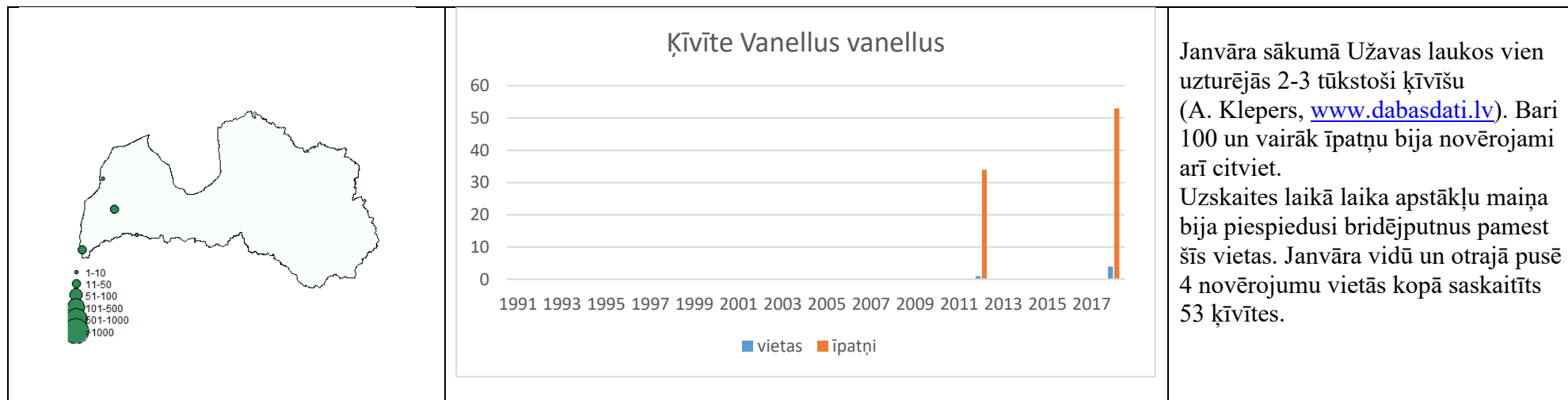
40.attēls. Melnspārnu kaiju Larus marinus izplatība 2018. gada janvārī un skaita izmaiņu indeksi.

35.attēls. Lielās polārkaijas Larus hyperboreus izplatība 2018. gada janvārī un novērojumu vēsture.

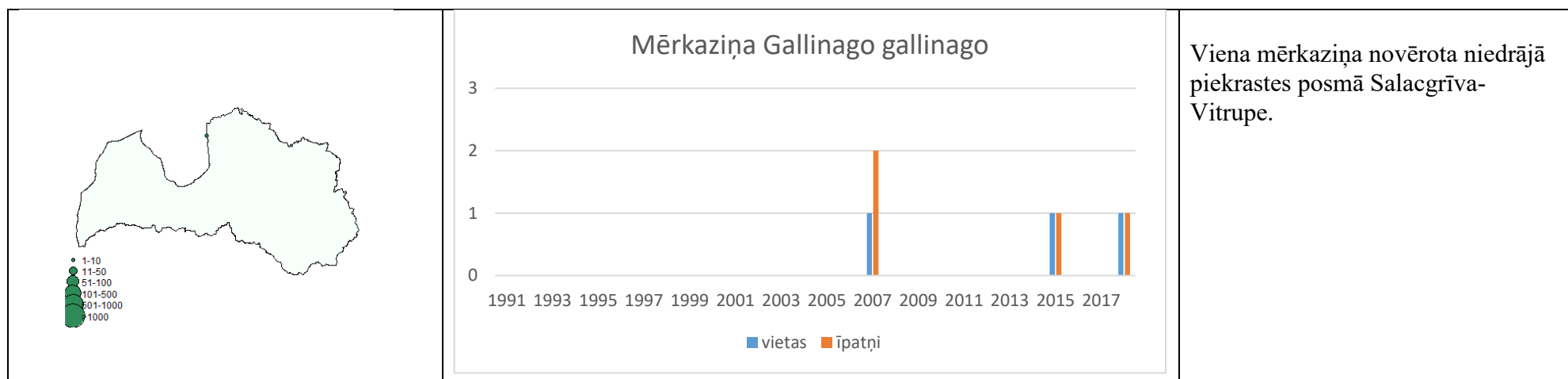
Līdz sugai nenoteiktas kaijas ziņojuši 23 gadījumos pavisam 2969 putnus, kas ir 15% visu saskaitīto kaiju. Tas var būt patiešām sliktas redzamības, novērotāju kvalifikācijas vai metodikas jautājums. Pēdējie divi noskaidrojami un nākotnē labojami.

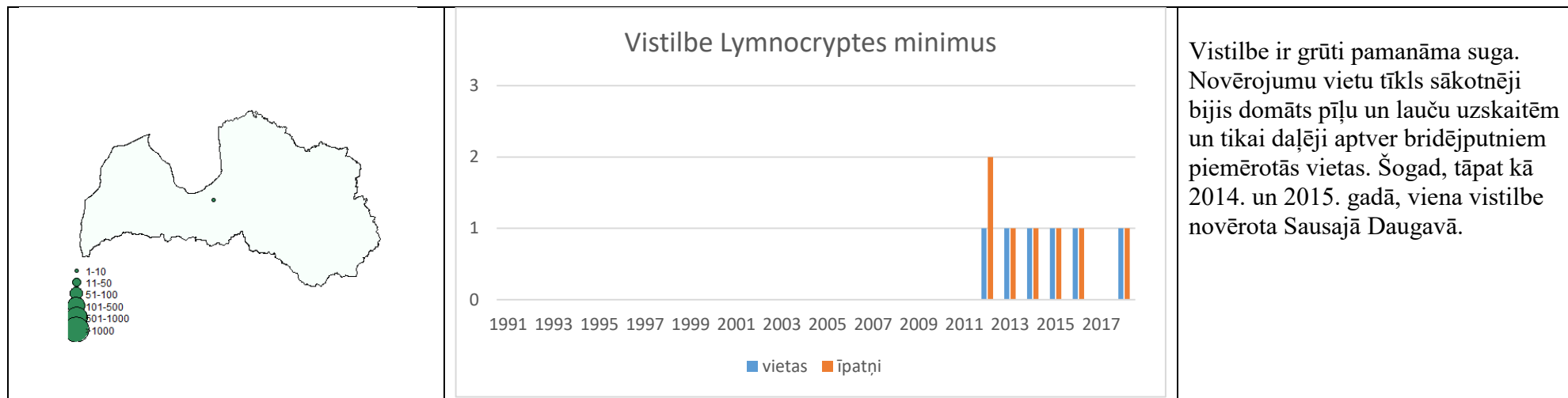
Janvāra sākumā Užavas laukos vien uzturējās 2-3 tūkstoši ķīvīšu (A. Klepers, www.dabasdati.lv). Bari 100 un vairāk īpatņu bija novērojami arī citviet. Uzskaites laikā laika apstākļu maiņa bija piespiedusi bridējputnus pamest šīs vietas. Janvāra vidū un otrajā pusē 4 novērojumu vietās kopā saskaitīts 53 ķīvītes.

38.attēls. Ķīvīšu Vanellus vanellus izplatība 2018. gada janvārī un novērojumu vēsture.

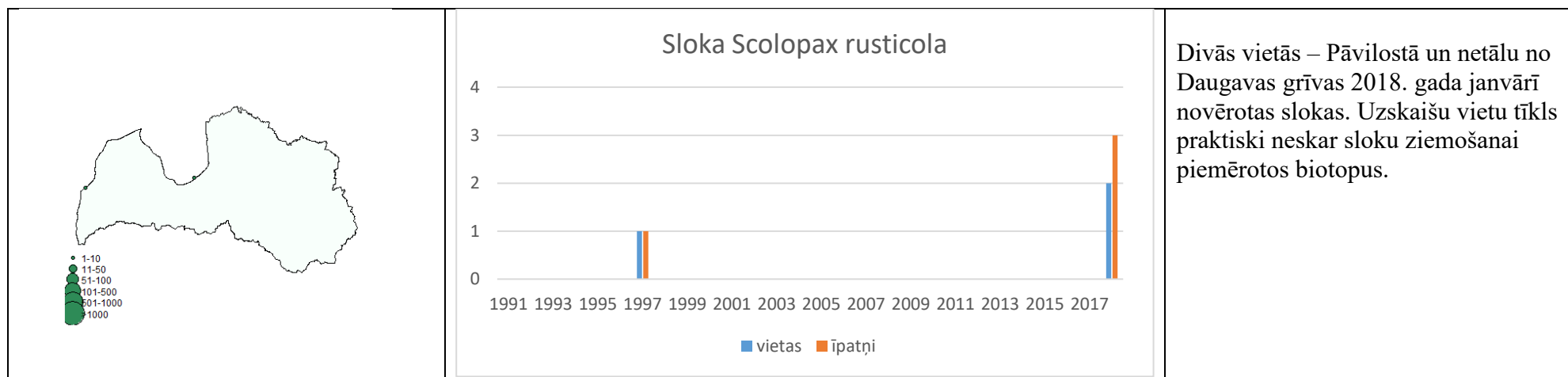
Viena mērkaziņa novērota nīdrējā piekrastes posmā Salacgrīva-Vitrupe.

39.attēls. Mērkaziņas novērošanas vieta 2018. gada janvārī un novērojumu vēsture.

Vistilbe ir grūti pamanāma suga. Novērojumu vietu tīkls sākotnēji bijis domāts pīļu un lauču uzskaitēm un tikai daļēji aptver bridējputniem piemērotās vietas. Šogad, tāpat kā 2014. un 2015. gadā, viena vistilbe novērota Sausajā Daugavā.

40.attēls. Vistilbes *Lymnocyrtes minimus* novērošanas vieta 2018. gada janvārī un novērojumu vēsture.

Divās vietās – Pāvilostā un netālu no Daugavas grīvas 2018. gada janvārī novērotas slokas. Uzskaišu vietu tīkls praktiski neskar sloku ziemošanai piemērotos biotopus.

41.attēls. Slokas *Scolopax rusticola* novērošanas vietas 2018. gada janvārī un novērojumu vēsture.

Siltās bezsniega ziemas ietekmē lielākā skaitā novērotas zālēdājas sugas (zosis, baltvēderis, pelēkā pīle, lauči, mazie un ziemeļu gulbji). Pēdējiem skaita izmaiņu tendence līdz ar to mainījies no neskaidras (1991.-2016.) un stabilas (1991.-2017.) uz mērenu pieaugumu ($p < 0.05$) visam periodam, un strauju pieaugumu pēdējos 5 gados (3. tabula). Novērotas arī četras bridējputnu sugas (ķīvīte, sloka, mērkaziņa, vistilbe). To veicinājusi siltās ziema un arī ziņošanas veida maiņa – www.dabasdati.lv sniedz lielākas iespējas izmantot gadījuma novērojumus un nepalaist garām grūti pamanāmu sugu īpatņus, jo novērojumus bieži ziņo vairāki neatkarīgi novērotāji.

Jūraskrauklim, ziemeļu gulbim, meža pīlei, gaigalai, mazajai gaurai un lielajam ķīrim ilgtermiņa tendence ir mērens pieaugums, un tā sakrīt ar arī visā Baltijas jūras piekrastē novēroto skaita izmaiņu virzienu (3. tabula). Skaita pieaugums saistīts ar galveno ziemošanas vietu nobīdi ziemeļaustrumu virzienā, ko savukārt izraisījusi vidējās temperatūras paaugstināšanās ziemas sākumā (Lehikoinen et al 2013, Pavón-Jordán D, Clausen P, Dagys M, et al. in press). Jūraskrauklim, ziemeļu gulbim, zivju gārnim pieaugums, vismaz perioda sākumā, sakrīt ar visa migrāciju ceļa ziemotāju pieaugošo tendenci (Wetlands International 2018).

3.tabula. Parastāko ziemojošo ūdensputnu skaita izmaiņu tendences pēdējos 5 gados un ilgtermiņā.

Suga	Laikposms	Izmaiņu raksturs 2018. gadā	1991.-2016.gadi HELCOM. (HELCOM 2018)
Gārgales <i>Gavia spp.</i>	2014-2018	Neskaidras	
	1991-2018	Neskaidras	
Cekuldūkuris <i>Podiceps cristatus</i>	2014-2018	Neskaidras	
	1991-2018	Neskaidras	Mērens pieaugums
Jūraskrauklis <i>Phalacrocorax carbo</i>	2014-2018	Straujš pieaugums ($p < 0.01$) **	
	1991-2018	Mērens pieaugums ($p < 0.05$) *	Mērens pieaugums
Zivju gārnis <i>Ardea cinerea</i>	2014-2018	Straujš pieaugums ($p < 0.05$) **	
	1991-2018	Straujš pieaugums ($p < 0.01$) **	
Paugurknābja gulbis <i>Cygnus olor</i>	2014-2018	Neskaidras	
	1991-2018	Stabila	Stabila
Ziemeļu gulbis <i>Cygnus cygnus</i>	2014-2018	Straujš pieaugums ($p < 0.01$) **	
	1991-2018	Mērens pieaugums ($p < 0.05$) *	Mērens pieaugums
Meža pīle <i>Anas platyrhynchos</i>	2014-2018	Straujš pieaugums ($p < 0.01$) **	
	1991-2018	Mērens pieaugums ($p < 0.05$) *	Straujš pieaugums
Cekulpīle <i>Aythya fuligula</i>	2014-2018	Neskaidras	
	1991-2018	Mērens pieaugums ($p < 0.05$) *	Stabila
Ķerra <i>Aythya marila</i>	2014-2018	Neskaidras	
	1991-2018	Neskaidras	

Suga	Laikposms	Izmaiņu raksturs 2018. gadā	1991.-2016.gadi HELCOM. (HELCOM 2018)
Kākaulis Clangula hyemalis	2014-2018	Mērens kritums ($p < 0.05$) *	
	1991-2018	Mērens pieaugums ($p < 0.01$) **	
Tumšā pīle Melanitta fusca	2014-2018	Neskaidras	
	1991-2018	Straujš pieaugums $p < 0,05$	
Melnā pīle Melanitta nigra	2014-2018	Neskaidras	
	1991-2018	Neskaidras	
Gaigala Bucephala clangula	2014-2018	Neskaidras	
	1991-2018	Mērens pieaugums ($p < 0.01$) **	Mērens pieaugums
Mazā gaura Mergellus albellus	2014-2018	Neskaidras	
	1991-2018	Mērens pieaugums ($p < 0.01$) **	Straujš pieaugums
Lielā gaura Mergus merganser	2014-2018	Straujš kritums ($p < 0.01$) **	
	1991-2018	Mērens pieaugums ($p < 0.01$) **	Mērens kritums
Garknābja gaura Mergus serrator	2014-2018	Neskaidras	
	1991-2018	Neskaidras	
Lielais ķīris Larus ridibundus	2014-2018	Neskaidras	
	2009-2018	Mērens pieaugums ($p < 0.05$) *,	Mērens pieaugums
Kajaks Larus canus	2014-2018	Neskaidras	
	2009-2018	Neskaidras	Stabila
Sudrabkaija Larus argentatus	2014-2018	Neskaidras.	
	2009-2018	Stabila	Stabila
Melnspārnu kaija Larus marinus	2014-2018	Mērens kritums ($p < 0.05$) *	
	2009-2018	Mērens kritums ($p < 0.01$) **	Stabila

Gārģaļu, cekuldūkuru, ķerru, garknābja gauru, melno pīļu skaita izmaiņu tendences neskaidras. Šo sugu pamatmasa mūsu apstākļos ziemo jūrā, un populācijas netiek novērotas pilnībā. Lielās skaita svārstības izskaidrojamas ar to, cik tuvu attiecīgajā gadā daļa ziemotāju pietuvojas krastam. Līdzīgi piesardzīgi jāvērtē kākauļu un tumšo pīļu ilgtermiņa pieauguma tendence, kas, visticamāk, skaidrojamas ar labākiem novērošanas apstākļiem un pietuvošanos krastam. Aplūkojot visu dziļuma zonu datus, abas šīs sugas visā Baltijas jūrā piedzīvo strauju skaita kritumu (Skov et al 2011). Līdzīgi ir ar parastākajām kaiju sugām – kajaku un sudrabkaiju. Vērtējot tendences, jāapzinās, ka daļa putnu uzturas jūras dziļākajos ūdeņos, kur barojas zvejas vietās un gar kuģu ceļiem (Auniņš 2016). Tāpat daļa populācijas barojas atkritumu izgāztuvēs, no kurām tikai pāris iekļautas uzskaites vietu sarakstā. Šīs divas sugas arī visbiežāk netiek noteiktas līdz sugai.

Melnspārnu kaija ir vienīgā suga, kam gan visa novērojumu perioda, gan pēdējo 5 gadu skaita izmaiņu tendences ir mērens kritums (3. tabula). Gribētos cerēt, ka viņas vienkārši ziemo citur – visas Baltijas jūras piekrastē ziemojošo melnspārnu kaiju skaits taču ir stabils (HELCOM 2018). Tomēr kopš 90. gadu sākuma Somijā, kas mūs apgādā ar ziemojošām kaijām, melnspārnu kaiju ligzdotāju populācija sarūk ar ātrumu 1,5% gadā (Hario & Rintala 2016).

Kopsavilkums.

1. 2018. gada 10.-21. janvārī apsekota visa kājāmgājējam pieejamā jūras piekraste un iegūtas ziņas par 349 vietām iekšzemē. Pavisam ziņoti 88423 ūdensputni no 43 sugām. No tiem 34699 ziņoti jūras piekrastē, bet 53724 putni novēroti iekšzemē.
2. Skaitis iekšzemē un lielā sugu daudzveidība (ne katru ziemu tiek novērotas 5 zosu, 5 peldpīļu, 4 bridējputnu sugas) saistāmi ar silto laiku līdz uzskaitē un sniega segas trūkumu.
3. Ilgtermiņa skaita izmaiņu tendences: straujš pieaugums 1 sugai (zivju gārnis), mērens pieaugums 8 sugām (jūraskrauklis, ziemeļu gulbis, meža pīle, cekulpīle, gaigala, mazā gaura, lielā gaura, lielais ķīris), stabilas 2 sugām (paugurknābja gulbis, sudrabkaija), mērens kritums 1 sugai (melnspārnu kaija).
4. Meža pīlei 8 novērojumu vietās konstatēti īpatņi ar sugai netipisku krāsojumu.

Pateicības.

Šis ziņojums ir tapis pateicoties 154 novērotāju pūlēm, kuri atrada laiku doties dabā un ziņot rezultātus:

Arnis Arnicāns, Ainārs Auniņš, Andris Avotiņš, Alvis Āboliņš, Valdis Ādamsons, Aija Balandiņa, Margarita Baltā, Aija Bensone, Mārtiņš Bērzkalns, Selga Bērziņa, Jānis Bētiņš, Laima Birziņa, Santa Bizuna, Ilze Bojāre, Ivars Brediks, Māra Brigmane, Ieva Burčika, Agnis Bušs, Jānis Čeksters, Pēteris Daknis, Andris Dekants, Igors Deņisovs, Liene Dreiškina, Sarmīte Dūze, Didzis Elferts, Andris Ertis, Inga Freiberga, Viesturs Freimanis, Kaspars Funts, Ilona Gaile, Ilze Garda, Gaidis Grandāns, Andris Grīnbergs, Margita Grīnberga, Edijs Haberkorns, Dana Heiberģa, Evija Hilmane, Vitālijs Ignatjevs, Žanis Isajevs, Lelde Jagmina, Imants Jakovļevs, Jānis Jansons, Māra Janaus, Māris Jaunzemis, Valts Jaunzemis, Jalmars Jesnovskis, Didzis Jurciņš, Oskars Jurševskis, Aigars Kalvāns, Mārtiņš Kalniņš, Juris Kambars, Aina Karavaičuka, Baiba Kaškina, Egils Kazubiernis, Māra Kazubierne, Oskars Keišs, Mareks Kilups, Andris Klepers, Arno Klevinskis, Natalja Knazeva, Toms Kohs, Gunita Kolle, Ineta Kraule, Ēva Krēsla, Dainis Krīģens, Indra Kroiča, Rūdolfs Kroičs, Normunds Kukārs, Aleksejs Kuročkins, Viesturs Ķerus, Inta Ķimene Ķimele, Sandis Laime, Kārlis Lapiņš, Artūrs Laubergs, Edgars Laucis, Rolands Lebus, Edgars Lediņš, Ieva Leite, Atis Lielbārdis, Kristaps Liepa, Māris Lukstiņš, Ainars Mankus, Sintija Martinsone, Ruslans Matrozis, Gints Mālkalniētis, Ieva Mārdeģa,

Aivars Mednis, Kārlis Millers, Ints Mednis, Oļegs Miziņenko, Tatjana Miziņenko, Iriša Mukāne, Renāte Ondzule, Otars Opermanis, Ilze Opermane, Linda Ose, Ivars Ozoliņš, Gunārs Pētersons, Uģis Piterāns, Ainis Platais, Mārtiņš Platacis, Sandra Platniece, Inese Plesa, Andris Poišs, Ieva Pommere, Spodra Purviņa, Edmunds Račinskis, Ritvars Rekmanis, Guna Roze, Maija Rozenfelde, Raimonds S., Anta Saleniece, Ilze Sauša, Linda Saule, Ieva Segliņa, Jurijs Siliņēvičs, Vladimirs Smislovs, Edgars Smislovs, Daniēls Solovjevs, Andris Soms, Inta Soma, Voldemārs Spuņģis, Ilze Stare, Andris Stīpnieks, Antra Stīpniece, Miks Stūrītis, Jānis Suveizda, Edgars Sūnāklis, Jānis Šēlis, Marina Šilina, Arvīds Šteinerts, Guna Taube, Mārcis Tīrums, Andris Tīrums, Aivis Tjagunovičs, Lelde Uzkuze, Dāvis Ūlands, Dace Vasiļevska, Dagnis Vasiļevskis, Gatis Vilbrants, Kristaps Vilks, Viesturs Vintulis, Juris Vīgulis, Viesturs Vīgants, Māris Vītiņš, Vladimirs Vladimirovs, Imants Z., Arnis Zacmanis, Madara Zaķe, Normunds Zeidaks, Ģirts Zembergs, Anita Ziemele, Mārtiņš Zilgalvis.

Atsauces.

Auniņš 2016. Jūrā ziemojošo ūdensputnu uzskaites. Gala atskaite par 2016. gadu.
https://www.daba.gov.lv/.../MON_ATSK_16_putni_udens_ziem.docx

Clausen P. , B. Laubek , L. Nilsson , J. Wahl , C. Sudfelt , M. Wieloch , W. Meissner , P. Shimmings , B. H. Larsen , M. Hornman , T. Langendoen, A. Lehikoinen, L. Luigujõe, A. Stīpniece, S. Svazas, L. Sniukstra, V. Keller, C. Gaudard, K. Devos, Z. Musilová, N. Teufelbauer , E. Rees & A.D. Fox. Development of the Northwestern European Whooper Swan *Cygnus cygnus* population, January 1995-2015: results of international mid-winter counts at five-year intervals. 6th International Swan Symposium. 16-19 Oct 2018, Tartu Estonia. Programme and book of abstracts. p. 28

Hario M., Rintala J. 2016. Population Trends in Herring Gulls (*Larus argentatus*), Great Black-Backed Gulls (*Larus marinus*) and Lesser Black-Backed Gulls (*Larus fuscus fuscus*) in Finland. *Waterbirds* 39(sp1):10-14.

HELCOM 2018. Abundance of waterbirds in the wintering season. Core indicator report July 2018
<http://www.helcom.fi/Core%20Indicators/Abundance%20of%20waterbirds%20in%20the%20wintering%20season%20HELCOM%20core%20indicator%202018.pdf>

Lehikoinen, A, Jaatinen, K, Vahatalo, AV, Clausen, P, Crowe, O, Deceuninck, B, Hearn, R, Holt, CA, Hornman, M, Keller, V, Nilsson, L, Langendoen, T, Tomankova, I, Wahl, J, Fox, AD. 2013. Rapid climate driven shifts in wintering distributions of three common waterbird species. *Global Change Biology* 19(7): 2071-2081

Pavón-Jordán D, Clausen P, Dagys M, et al. in press. Habitat- and species-mediated short- and long-term distributional changes in waterbird abundance linked to variation in European winter weather. *Divers Distrib.* 2018;00:1–15.
<https://doi.org/10.1111/ddi.12855>

R Core Team (2016). R: A language and environment for `##` statistical computing. R Foundation for Statistical Computing, `##` Vienna, Austria. URL <https://www.R-project.org/>.

Skov, H., Heinänen, S., Žydelis, R., Bellebaum, J., Bzoma, S., Dagys, M., Durinck, J., Garthe, S., Grishanov, G., Hario, M., Kieckbusch, J.J., Kube, J., Kuresoo, A., Larsson, K., Luigujõe, L., Meissner, W., Nehls, H.W., Nilsson, L., Petersen, I.K., Mikkola Roos, M., Pihl, S., Sonntag, N., Stock, A., Stipniece, A. & Wahl, J. 2011: Waterbird populations and pressures in the Baltic Sea. — TemaNord 550.

Stipniece A. 2017. Skaitīsim ziemojošos ūdensputnus jau 52. gadu. Putni dabā 80(2017/4): 3-6

van Strien, a, Pannekoek, J., Hagemeyer, W., Verstrael, T., 2004. a Loglinear Poisson Regression Method To Analyse Bird Monitoring Data. Bird Census News 13, 33– 39.

Wetlands International (2018). "*Waterbird Population Estimates*". Retrieved from wpe.wetlands.org on Monday 1 Oct 2018